دەســـتـپــێــك

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

{ و لقد كرمنا بني آدم }

ئێمە رۆڵەکانی دۆڵی ڕافیدەین، نیشتمانی نێردراوان و پێغەمبەران، جێگای حەوانەوەی پێشەوایان و پیاوچاکان و پێشەنگانی شارستانیەت و داهێنەرانی نووسین و لانکەی ژماردن، لەسەر زەوی ئێمە یەکەم یاسا لەلایەن مرۆڤەوە دانرا، لەنیشتمانی ئێمەدا دادپەروەرانەترین چەرخی سیاسەتی بەڕێوەبردنی ولاتان هەنگاوی بۆ نراو لەسەر خاکەکەمان هاوەڵان و پیاوچاکان نوێژیان خوێندو فەیلەسوف و زانایان تێرامانیان ئەنجامداو ئەدیب و شاعیران داهێنانیان کرد.

وەك هەستکردن بە مافی خوا لەسەرمان و بەدەنگەوە هاتنی نیشتمان و هاونیشتمانانمان و وەڵامدانەوەی بانگەوازی سەرکردە ئایینی و هێزە نیشتمانیەکانمان و سوور بوونی سەرچاوە (مراجع) مەزنەکانمان و سەرکردەو سیاسیەکانمان و لە ئاپۆرەیەکی جیهانیدا لەلایەن هاوڕێیان و دۆستانەوە، بۆ یەکەمجار لە مێژوودا بە ملیۆنان کەس لە 30 کانوونی دووەمی 2005 ز بە ژن و پیاو و پیرو گەنجەوە بەرەو سندوقەکانی دەنگدان ڕۆیشتین. بە لە بیربوونی ئازارەکانی چەوساندنەوەی مەزهەبی لەلایەن تاقمە زۆردارەکەو، هەستکردن بە ئازاری شەهیدانی عێراق بە شیعەو سوننەو عەرەبو کوردو تورکمانو سەرجەم پێکهاتەکانی دیکەو ئیجا وەرگرتن لە ستەمو شکاندنی ڕێزی شارە پیرۆزەکانو باشوور لە میانەی ڕاپەڕینی شەعبانیەو جەرگ سووتاو بە ئاگری گۆڕە بە کۆمەڵەکانو زۆنگاوەکان و دوجەیل و شوێنەکانی تر، بە وەدەنگ هاتن لەسەر سەرکوتکردنی نەتەوایەتی لە قەسابخانەکانی هەڵەبجەو بارزان و ئەنفال و کوردە فەیلیەکان و، هەستکردن بە ئازارەکانی تورکمان لە بەشیرو ناسۆریەکانی خەڵکی ناوچەی ڕۆژئاوا، وەك سەرجەم ناوچەکانی دیکەی عێراق، بە لەناوبردنی سەرکردەو ڕەمزە ناودارەکانیو ئاوارەکردنی تواناکانو وشك کردنی سەرچاوەکانی بیرو ڕۆشنبیریان، بۆیە دەست لەناو دەست و بەیەك ڕیز هەوڵماندا بۆ بنیاتنانەوەی عێراقی نوێ، عێراقی ئایندە بەبێ دەمارگیری مەزهەبیو لایەنگیری ڕەگەزپەرستانەو گرێی ناوچەییو جیاخوازیو دوورخستنەوەی هیچ لایەك.

تەکفیر و تیرۆریش نەبووە ڕێگر لەبەردەمماندا بۆ بنیاتنانی دەوڵەتی یاسا، مەزهەبگەریەتیو ڕەگەزپەرستیش نەیوەستاندین تا پێکەوە بەردەوام بین لە پتەوکردنی یەکێتی نیشتمانیو گرتنەبەری ڕێگاکانی ئاڵوگۆڕی ئاشتیانەی دەسەلات و دادپەروەرانەی دابەشکردنی سامان و ، بەخشینی هەلی یەکسان بە هەموان.

ئێمەی گەلی عێراق ئێستا دوای هەستانەوەمان و بە متمانە بوون بە داهاتوو، بە ژن و پیاوو گەنج و پیرەوە پەیمانمان داوە لە ڕێی ڕژێمێکی کۆماری فیدرالی دیموکراسی فرەییەوە هیممەت بکەین بۆ ڕێزگرتن لە بنەماکانی یاساو بەرپاکردنی دادپەروەریو یەکسانیو لەناوبردنی سیاسەتی دوژمنکارانەو، گرنگیدان بە ژن و مافەکانیو، پیرو خەمەکانیو، منداڵ و کاروبارەکانیو، بڵاوکردنەوەی کەلتوری فرەییو، ڕیشەکێشکردنی ئاگری تیرۆر.

ئێمەی گەلی عێراق بە سەرجەم پێکهاتەکانیەوە بە تەواوی ویستی خۆمان بە ئازادانەو ئارەزوومەندانە بڕیاری یەکگرتنی ئارەزوومەندانەمان داوەو دەرس لە ڕابردومان وەردەگرین بۆ داهاتوومان، وە لە بەها باڵاکانی پەیامە ئاسمانیەکان و دۆزینەوە نوێکانی زانست و شارستانیەتی مرۆڤەوە ئەم دەستورەمان دانا. پابەندبوون بەم دەستورەش یەکێتی ئازادانەی گەل و خاك و سەروەری عێراق دەپارێزێ.

دەروازەی یەکەم

بنەما گشتیەکان

مادەی (1)

کۆماری عێراق دەوڵەتێکی سەربەخۆی خاوەن سەروەریە، ڕژێمی حوکمڕانی تێیدا کۆماری نوێنەرایەتی (پەرلەمانی) دیموکراسی فیدرالیە.

مادەی (2)

یەکەم: ئیسلام ئاینی فەرمی دەوڵەتەو سەرچاوەی سەرەکی یاسادانانە:

أ- نابێت یاسایەك دابنرێت لەگەڵ حوکمە جێگیرەکانی ئیسلام ناتەبا بێت.

ب- نابێت یاسایەك دابنرێت لەگەڵ بنەما دیموکراسیەکان ناتەبا بێت.

ج- نابێت یاسایەك دابنرێت کە ناکۆك وناتەبا بێت لەگەڵ ئەو ماف و ئازادیە بنەڕەتیانەی کە لەم دەستورەدا هاتوون.

دووەم: ئەم دەستورە ناسنامەی ئیسلامی زۆرینەی گەلی عێراق دەپارێزێت، هەروەها تەواوی مافە ئاینیەکانی سەرجەم تاکەکان دەپارێزێت لەڕووی ئازادی بیروباوەڕو مومارەسەی ئاینیەوە.

مادەی (3)

عێراق وڵاتێکە لە نەتەوەو ئاین و ئاینزای جیاجیا پێکهاتووە، بەشێکە لە جیهانی ئیسلامیو، ئەندامێکی دامەزرێنەرو کاریگەری جامیعەی وڵاتانی عەرەبیەو پابەندە بە پەیماننامەکانیەوە .

مادەی (4)

یەکەم: زمانی عەرەبیو کوردی دوو زمانی فەرمین لە عێراقدا، مافی سەرجەم عێراقیەکان پارێزراوە لە فێرکردنی ڕۆڵەکانیان بە زمانی دایکیان وەك تورکمانی و سریانی لە دەزگاکانی فێرکردنی دەوڵەتدا بە پێی یاسا پەروەردەییەکان، یان بە هەر زمانێکی دیکە لە دەزگاکانی فێرکردنی تایبەتدا.

دووەم: سنووری دەستەواژەی زمانی فەرمی دیاریدەکرێت، چۆنیەتی جێبەجێکردنی حوکمی ئەم مادەیەش بە یاسا ئەم خاڵانە دەگرێتەوە:

أ- دەرکردنی ڕۆژنامەی فەرمی بە هەردوو زمان.

ب- قسەکردن و وتووێژو دەربڕین لە بوارە فەرمیەکاندا بەهەریەك لە دوو زمانەکە وەك ئەنجومەنی نوێنەران و ئەنجومەنی وەزیران و دادگاکان و کۆنگرە فەرمیەکان.

ج- داننان بە بەڵگەنامە فەرمیەکان و ئاڵوگۆڕکردنی نامەو دەرکردنی بەڵگەنامە فەرمیەکان بە هەردوو زمان.

د- کردنەوەی قوتابخانە بە هەردوو زمانەکە بە پێی یاسا پەروەردەییەکان.

هـ- هەر بوارێکی دیکە کە بنەمای یەکسانی بیگرێتەوە، وەك پارە و پەساپۆرت و پوول.

سێیەم: دامو دەزگا فیدرالیەکان لە هەرێمی کوردستان هەردوو زمانەکە بەکاردەهێنێت.

چوارەم: زمانی تورکمانی و سیریانی دوو زمانی فەرمی ترن لەو یەکە ئیداریانەدا کە تیایدا زۆرینەی دانیشتوان پێکدەهێنن.

پێنجەم: هەر هەرێم و پارێزگایەك مافی ئەوەی هەیە زمانێکی ناوخۆیی دیکە بکاتە زمانی فەرمی ئەگەر زۆرینەی دانیشتوانەکەی لە راپرسیەکی گشتیدا بڕیاریان لەسەردا.

مادەی (5)

سەروەری بۆ یاسایە، گەلیش سەرچاوەی دەسەلات و شەرعیبوونیەتی، کە بە هۆی دەنگدانی ڕاستەوخۆو نهێنیەوە لە ڕێی دامو دەزگا دەستووریەکانەوە ئەنجامی دەدات.

مادەی (6)

ئالوگۆڕی دەسەلات ئاشتیانەو لە ڕێی ئەو میکانیزمە دیموکراسیانەوە دەبێت کە لەم دەستوورەدا ئاماژەیان پێکراوە.

مادەی (7)

یەکەم: ڕێگەنادرێ بەهیچ هێزێك ڕەگەزپەرستی یان تیرۆر یان تەکفیر یان پاکسازی نەژادی بکاتە بەرنامەی خۆی یان هانی ئەو کارانە بدات یا ڕێیان بۆخۆش بکات یاخود بانگەشەیان بۆ بکات و پاساویان بۆ بهێنێتەوە، بە تایبەت پارتی بەعسی سەددامی لە عێراقدا، لە ژێر هەر ناوێکدا بێت، ڕێگەش نادرێت لە ژێر ناوی فرەیی سیاسی جێی ببێتەوە، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: دەوڵەت پابەند دەبێت بە دژایەتیکردنی تیرۆر بە هەموو شێوەکانیەوەو کار دەکات بۆ پاراستنی خاکەکەی لەوەی ببێتە بارەگاو شوێنی تێپەربوون و گۆڕەپانی چالاکیی تیرۆریستان.

مادەی (8)

عێراق ڕەچاوی بنەماکانی دراوسێیەتی دەکات و پابەند دەبێت بە دەستوەرنەدانە کاروباری ناوخۆی وڵاتانی دیکەوە، کاریش دەکات بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان بە هۆکاری ئاشتیانە، پەیوەندیەکان لەسەر بنەمای بەرژەوەندی هاوبەش و مامەڵەی هاوتا دادەمەزرێنێ‌و، ڕێز لە پابەندبوونە نێودەوڵەتیەکان دەگرێت.

مادەی (9)

یەکەم:

أ- هێزە چەکدارەکانی عێراق و دەزگاکانی ئاسایش لە پێکهاتەکانی گەلی عێراق پێکدێت بە ڕەچاوکردنی هاوسەنگی‌و ڕێژەی نوێنەرایەتیکردنیان بەبێ جیاوازی یا دوورخستنەوەی هیچ لایەك و لە ژێر ڕکێفی دەسەلاتی مەدەنیدا دەبێت و بەرگری لە عێراق دەکات و نابێتە دەزگایەك بۆ داپڵۆسینی گەلی عێراق و دەست وەرناداتە کاروباری سیاسیەوەو ڕۆڵی نابێت لە ئالوگۆڕی دەسەلاتدا.

ب- قەدەغەیە میلیشیای سەربازی دروست بکرێت لە دەرەوەی هێزە چەکدارەکاندا.

ج- نابێت هێزە چەکدارەکانی عێراق و ئەوانەی لەو بوارەدا کار دەکەن بەو سەربازانەشەوە کە لە وەزارەتی بەرگرین یان کارمەندانی هەر فەرمانگەو ڕێکخراوێکی سەر بەو مەیدانەن، لە هەڵبژاردنەکاندا خۆیان بپاڵێون بۆ وەرگرتنی پۆستی سیاسی، وە نابێت هەڵمەتی هەڵبژاردن ئەنجام بدەن لەبەرژەوەندی پاڵێوراوان، هەروەها نابێت بەشداری بکەن لە هەر کارێکی دیکەدا کە وەزارەتی بەرگری قەدەغەی بکات، ئەو کەسانە نابێت هەستن بەو کارانە بە ناوی کەسایەتی خۆیان یان پۆستەکەیانەوە بێت، بە بێ ئەوەی مافی دەنگدانیان بفەوتێت.

د- دەزگای هەواڵگری نیشتمانی عێراق هەڵدەستێ بە کۆکردنەوەی زانیاری و هەڵسەنگاندنی ئەو هەڕەشانەی کە ڕووبەڕووی ئاسایشی نیشتمانی دەبنەوە بە ڕاوێژکردن لەگەڵ حکومەتی عێراقدا. هەروەها دەزگاکە لە ژێر دەسەڵاتی مەدەنیو چاودێری دەسەڵاتی یاسادانانادا دەبێت و بە پێی یاساو بنەما دانپێدانراوەکانی مافی مرۆڤ کاردەکات.

هـ- حکومەتی عێراق ڕێز لەو پابەندبوونە نێوەدەڵەتیانە دەگرێت کە تایبەتن بە نەهێشتن و بڵاوبوونەوەو گەشەکردن و بەرهەمهێنان و بەکارهێنانی چەکی ناوکیو کیمیاویو بایەلۆژیو جێبەجێیان دەکات و ڕێگا لەهەر هەنگاوێك دەگرێت کە پەیوەندی بە گەشەدان و دروستکردن و بەرهەمهێنان و بەکارهێنانیانەوە هەیە وەك ئامادەسازیو کەرەسەو تەکنۆلۆجیاو سیستەمی پەیوەندیکردن.

دووەم: خزمەتی زانستی بە یاسا ڕێك دەخرێت.

مادەی (10)

شوێنە پیرۆزو ئاینیەکان لە عێراقدا قەوارەی ئاینیو شارستانین، دەوڵەتیش پابەندە بە ڕێزگرتنیان و مسۆگەرکردنی ئەنجامدانی دروشمەکان تێیاندا بە ئازادی.

مادەی (11)

بەغدا پایتەختی کۆماری عێراقە.

مادەی (12)

یەکەم: ئاڵاو دروشم و سروودی نیشتمانی بە یاسا ڕێك دەخرێت بەمەرجێك ئاماژە بە پێکهێنەرەکانی گەلی عێراق بکەن.

دووەم: مەدالیاو پشووە فەرمیو بۆنە ئایینیو نیشتمانیەکان و ڕۆژژمێری فەرمی بە یاسا ڕێکدەخرێن.

مادەی (13)

یەکەم: ئەم دەستورە بە یاسای باڵاو هەرە بەرز دادەنرێت لە عێراقداو، پێویستە لە هەموو شوێنێکی عێراقدا پابەندبن پێوەی بە بێ جیاوازی.

دووەم: نابێت یاسایەك دابنرێت پێچەوانەی ئەم دەستورە بێت.

دەروازەی دووەم

ماف و ئازادیەکان

بەشی یەکەم

مافەکان

یەکەم/ مافە مەدەنی و سیاسیەکان

مادەی (14)

عێراقیەکان یەکسانن لەبەردەم یاسادا بەبێ جیاوازی ڕەگەز یا نەژاد یا نەتەوە یا بنەچە یا ڕەنگ یا ئایین یا ئایینزا یا بیروباوەڕ یا بۆچوون یا بارودۆخی ئابووری یا کۆمەلاّیەتیان.

مادەی (15)

هەموو تاکێك مافی ژیان و ئاسایش و ئازادی هەیەو نابێت لێیان بێبەش یان سنوردار بکرێت، تەنها بە پێی یاساو بەپشت بەستن بە بڕیاری دادگای تایبەتمەندەوە نەبێت.

مادەی (16)

یەکسانی هەل مافێکی هەموو عێراقیەکانە، دەوڵەتیش ڕێوشوێنی پێویست دەگرێتەبەر بۆ بەدیهێنانی ئەم مافە.

مادەی (17)

یەکەم: هەر تاکێك مافی پاراستنی تایبەتمەندی کەسێتی خۆی هەیە بەو شێوەیەی کە ناتەبا نەبێت لەگەڵ مافی کەسانی دیکەو ئادابی گشتیدا.

دووەم: ڕێزی ماڵ پارێزراوەو نابێت کەس بچێتە ناوی یان بپشکنرێ یان هەڵبکوترێتە سەری تەنها بە بڕیاری دادگاو بەپێی یاسا نەبێت.

مادەی (18)

یەکەم: عێراقی ئەو کەسەیە کە باوك یان دایکی عێراقی بێت.

دووەم: ڕەگەزنامەی عێراقی مافی هەموو عێراقیەکەو بنەمای هاولاّتیبوونە.

سێیەم:

أ ـ نابێت لە هیچ بارودۆخێکدا ڕەگەزنامە لە کەسێك بسەنرێتەوە کە لە عێراق لە دایك بووبێت ، هەرکەسێك ڕەگەزنامەی لێسەنرابێتەوە مافی ئەوەی هەیە داوای بکاتەوە، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

ب ـ ڕەگەزنامەی عێراقی لە کەسێك دەسەنرێتەوە کە وەریگرتوە لەو بارانەدا کە یاسا ئاماژەی پێدەکات.

چوارەم: دەکرێت کەسێکی عێراقی هەڵگری چەند ڕەگەزنامەیەك بێت، هەرکەسێك پۆستی سیاسیو بواری ئاسایش لە ئاستێکی بالاّدا وەربگرێت، دەبێت واز بهێنێت لەهەر ڕەگەزنامەیەکی دی، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

پێنجەم: ڕەگەزنامەی عێراقی نادرێت بە مەبەستی سیاسەتی نیشتەجێکردن کە ببێتە هۆی تێکدانی پێکهاتەی دانیشتوانی عێراق.

شەشەم: حوکمەکانی ڕەگەزنامە بە یاسا ڕێکدەخرێت، ئەو داوایانەش کە لەوێوە سەری هەڵداوە لەلایەن دادگای تایبەتمەندەوە تەماشا دەکرێت.

مادەی (19)

یەکەم: دادگا سەربەخۆیەو هیچ دەسەلاّتێکی بەسەرەوە نیە جگە لە یاسا.

دووەم: هیچ کەسێك تاوانبار ناکرێت و سزا نادرێت تەنها بە دەق نەبێت. هیچ کەسێکیش سزا نادرێت تەنها بەو کردەوانە نەبێت کە یاسا بە تاوانی دادەنێت، لەکاتی ئەنجامدانی تاواندا نابێت سزایەك بسەپێنرێت کە توندتر بێت لەو سزایەی کە بۆ ئەو تاوانە دیاریکراوە.

سێیەم: پەنا بردنە بەر دادگا مافێکی پارێزراوەو دابینکراوە بۆ هەموو کەسێك.

چوارەم: مافی بەرگری کردن پیرۆزەو دابینکراوە لە هەموو قۆناغەکانی لێکۆڵینەوەو دادگاییکردندا.

پێنجەم: تاوانبار بێتاوانە تاوەکو تاوانەکەی لەسەر دەسەلمێت لە دادگایەکی یاسایی دادپەروەردا، تاوانبار دوای بەربوونی بە هەمان تـاوانی پێشوو دادگایی ناکرێت تەنها مەگەر بەڵگەی نویٚ سەرهەڵبدات.

شەشەم: هەموو کەس مافی ئەوەی هەیـە بـە دادپـەروەری مامەڵـەی لەگەڵدا بکرێـت لـە کـاتی گرتنەبـەری ڕێوشـوینی دادگـایی‌و کـارگێڕی لەگەڵیدا.

حەوتەم: دانیشتنی دادگاکان بە ئاشکرا ئەنجام دەدرێت، تەنها مەگەر دادگا بیەوێت نهێنی بێت.

هەشتەم: سزادان تاکە کەسیە.

نۆیـەم: یاسا بۆ کاتی پێش دەرچوونی کاری پێناکرێت مەگـەر لـە یاسـاکەدا شـتێکی تـر وترابێـت، بـەڵام ئـەم هەڵوێردنـە یاسـاکانی بـاج ناگرێتەوە.

دەیــەم: یاسای سزادان کاری پێناکرێت بۆ پێش کاتی دەرچوونی مەگەر بۆ تاوانبار وا باشتر بێت.

یازدەیەم: دادگا پارێزەرێك بۆ بەرگری لە تاوانبار یان کەتنکەر تەرخان دەکات لەسەر بودجەی دەوڵەت بۆ ئـەو کەسـەی کـە پـارێزەری نیـە بەرگری لێبکات.

دوانزەیەم:

أ ـ گلدانەوە قەدەغەیە.

ب ـ نابێت هیچ کەس بەند بکرێت یان بگیرێت تەنها لەو شوێنانە نەبێت کە تەرخان کراوە بۆ ئەو مەبەستە بە پێی یاسای بەندیخانەکان کـە سەرپەرشتی تەندروستی‌و کۆمەڵایەتی دەیگرێتەوەو لە ژێر ڕکێفی دەوڵەتدایە.

سیازدەیەم– لێکۆڵینەوەی سەرەتایی دەخرێتە بەردەم دادوەری پەیوەندیدار لە ماوەیەکدا کە لە بیست و چـوار کاتـژمێر تێپـەڕ نـەکات لـە دوای دەستگیرکردنی تاوانبارو نابێت درێژبکرێتەوە تەنها بۆ یەك جار نەبێت و بۆ هەمان ماوە.

مادەی (20)

هەموو هاوڵاتیەك بە ژن و پیاوەوە مافی بەشداریکردنی لە کاروباری گشتیو شاد بوون بە مافـە سیاسـیەکان هەیـە لەوانـە مـافی دەنگدان و هەڵبژاردن و خۆپاڵاوتن.

مادەی (21)

یەکەم: نابێت هیچ کەسێکی عێراقی بدرێتە دەست لایەن و دەسەڵاتی بیانی.

دووەم: مافی پەنابەری سیاسی لە عێراقدا بە پێی یاسا ڕێکدەخرێت و، نابێت پەنابەری سیاسـی بدرێتـە دەسـت لایـەنی بیـانی یـان بـەزۆر بگەڕێنرێتەوە بۆ ئەو وڵاتەی کە بە جێی هێشتووە.

سێیەم: پەنابەرێتی سیاسی نادرێتە کەسێك کە تاوانبار کرابێت بـە تـاوانی نێودەوڵـەتی یـان تیرۆریـستی یـان هەرکەسـێك زیـانی بـە عێـراق گەیاندبێت.

دووەم / مافە ئابووری‌و کۆمەڵایەتی‌و ڕۆشنبیریەکان

مادەی (22)

یەکەم: کارکردن مافی هەموو عێراقیەکانە بەجۆرێك کە ژیانێکی ئاسوودەیان بۆ مسۆگەر بکات.

دووەم:یاسا پەیوەندی نێوان کرێکارو خاوەنی کار ڕێکدەخات لەسەر بنەمای ئابووری‌و بە ڕەچاوکردنی ڕێساکانی دادپەروەری کۆمەڵایەتی.

سێیەم: دەوڵەت مافی پێکهێنانی ڕێکخراوو یەکێتیە پێشەییەکان و بوون بە ئەندام تێیاندا دەپارێزێت، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (23)

یەکەم: خاوەندارێتی تایبەت پارێزراوەو خاوەن موڵك مافی سوود لێوەرگرتن و وەبەرهێنان و بەکاربردنی هەیە لە سنوری یاسادا.

دووەم: نابێت خاوەندارێتی تایبەت لەکەس بسەنرێتەوە تەنها بەمەبەستی سوودی گشتی نەبێت و لە بەرامبەردا قەرەبوویەکی دادپەروەرانە بکرێتەوە، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

سێیەم:

أ ـ عێراقی مافی خاوەندارێتی هەیە لە هەموو شوێنێك لە عێراقداو نابێت کەسی دیکە ببێتە خاوەنی ماڵی نەگوێزراوە مەگەر کەسێك بە یاسا ئەو مافەی بدرێتێ.

ب ـ خاوەندارێتیکردن بە مەبەستی گۆڕینی پێکهاتەی دانیشتوان قەدەغەیە.

مادەی (24)

دەوڵەت ئازادی گواستنەوە بۆ کرێکارو شمەك و سەرمایەداران دەستەبەر دەکات لە نێوان هەرێم و پارێزگاکاندا، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (25)

دەوڵەت چاکسازی لە ئابووری عێراقدا دەگرێتە ئەستۆ بە پشتبەستن بە بنەما ئابووریە نوێیەکان بەجۆرێك کە وەبەرهێنانی تەواوی داهات و سەرچاوەکان مسۆگەر بکات هاوکات لەگەڵ هاندان و گەشەپێدانی کەرتی تایبەتدا.

مادەی (26)

دەوڵەت هاندانی وەبەرهێنان لە ئەستۆ دەگرێت لە بوارە جیاجیاکاندا، ئەمەش بە پێی یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (27)

یەکەم: دارایی گشتی نابێ دەستکاری بکرێت و پاراستنی ئەرکی هەموو هاوڵاتیەکە.

دووەم: حوکمی تایبەت بە پاراستن و بەڕێوەبردنی موڵکی دەوڵەت و مەرجی بەکارهێنان و ئەو سنوورانەی کە ناکرێ سازشیان لەسەر بکرێت بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (28)

یەکەم: باج ناسەپێنرێت و هەموار ناکرێت و وەرناگیرێت و لێبوردن نایگرێتەوە تەنها بە یاسا نەبێت.

دووەم: خاوەن داهاتی کەم لە باج دەبەخشرێت بۆ ئەوەی ڕیگەنەدرێت دەستدرێژی بکرێتە سەر لانی کەمی ئاستی بژێوی، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (29)

یەکەم:

خێزان بنەمای کۆمەڵگەیەو دەوڵەت پارێزگاری لە قەوارەو بەها ئایینیو ڕەوشتیو نیشتمانیەکەی دەکات.

دەوڵەت پاراستنی دایکایەتیو منداڵ و پیر لە ئەستۆ دەگرێت و سەرپەرشتی تازەپێگەیشتووان و لاوان دەکات و هەل و مەرجی گونجاویان بۆ دەڕەخسێنێت بۆ گەشەدان بە توانا و لێهاتووییەکانیان.

دووەم: منداڵان ماف پەروەردەو سەرپەرشتیو فێرکردنیان هەیە لەسەر دایکان و باوکان، دایکان و باوکانیش مافی ڕێزگرتن و سەرپەرشتی کردنیان هەیە لەسەر منداڵانیان بە تایبەتی لەکاتی پیربوون و بێ دەسەڵاتیو پەککەوتندا.
سێیەم: بە هیچ شێوەیەك نابێت منداڵان چەوساندنەوەی ئابوری (الاستغلال الاقتصادي) بکرێن و دەوڵەتیش ڕێوشوێنی پێویست دەگرێتەبەر بۆ پاراستنیان.
چوارەم: ڕێگە نادرێت بەگرتنەبەری هیچ جۆرە شێوازێکی توندوتیژیو ستەم لە خێزان و قوتابخانە و کۆمەڵگەدا.

مادەی (30)

یەکەم: دەوڵەت دابینکردنی چاودێری کۆمەڵایەتیو تەندروستی بۆ تاك و خێزان – بە تایبەت منداڵ و ئافرەت – و بنەما سەرەکیەکانی ژیانێکی ئازادو ئاسوودە دەگرێتە ئەستۆ، کە داهاتێکی گونجاوو شوێنی نیشتەجێی ئارامیان بۆ مسۆگەر بکات.
دووەم: دەوڵەت چاودێری کۆمەڵایەتی و تەندروستی بۆ عێراقیەکان دابین دەکات لەکاتی پیربوون و نەخۆشی و بێتوانایی کارکرن و ئاوارە بوون و هەتیو کەوتن و بێکاریدا، هەروەها خزمەتگوزاری دڵنیایی کۆمەڵایەتی(التأمين الإجتماعي)یان بۆ دابین دەکات و کار دەکات بۆ پاراستنیان لە نەخوێندەواری و ترس و نەبوونی شوێنی نیشتەجێبوون و پرۆگرامی تایبەتیان بۆ دەستەبەر دەکات بەمەبەستی ئامادەکردن و سەرپەرشتی کردنیان، ئەمانەش بە پێی یاسا ڕێکدەخرێن.

مادەی (31)

یەکەم: هەموو عێراقیەك مافی چاودێری تەندروستی هەیەو دەوڵەت گرنگی دەدات بە تەندروستی گشتیو پێدوایستیەکانی خۆپارێزیو چارەسەر کردن دابین دەکات لەڕێگای بنیاتنانی نەخۆشخانەو دامو دەزگای تەندروستی جۆراوجۆرەوە.
دووەم: کەسایەتیو دەستەکان مافی دامەزراندنی نەخۆشخانەو بنکەی تەندروستیو خانەی چارەسەری تایبەتیان هەیە بە سەرپەرشتی دەوڵەت، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (32)

دەوڵەت چاودێری کەمئەندامان و کەسانی خاوەن پێداویستی تایبەت دەکات و ئامادەسازیان لە ئەستۆ دەگرێت بەمەبەستی تێکەڵکردنیان لەگەڵ کۆمەڵگەدا، ئەمەش بە یاسا ڕیکدەخرێت.

مادەی (33)

یەکەم: هەموو تاکێك مافی ئەوەی هەیە لە بارودۆخێکی ژینگەیی پاکدا بژی.
دووەم: دەوڵەت پاراستنی ژینگەو هەمەجۆری زیندەوەران لە ئەستۆ دەگرێت.

مادەی (34)

یەکەم: فێرکردن هۆکارێکی سەرەکیە بۆ بەرەوپێشچوونی کۆمەڵگەو مافێکە دەوڵەت دابینی دەکات، لە قۆناغی سەرەتاییدا بە زۆرەملێیەو دەوڵەتیش لەناوبردنی نەخوێندەواری لە ئەستۆ دەگرێت.
دووەم: خوێندنی بە خۆڕایی مافی هەموو عێراقیەکانە لە قۆناغە جیاجیاکاندا.
سێیەم: دەوڵەت هانی لێکۆڵینەوەی زانستی دەدات بۆ مەبەستی ئاشتیانە بەو شێوەیەی خزمەتی مرۆڤایەتی بکات و سەرپەرشتی داهێنان و دۆزینەوەی نوێو سەرجەم جۆرەکانی بلیمەتی دەکات.
چوارەم: فێرکردنی تایبەت و ئەهلی دەستەبەردەکرێت و بەپێی یاسا ڕێکدەخرێت.

بەشی دووەم
ئازادیەکان

مادەی (35)

یەکەم:

أ ـ ئازادیو ڕێزی مرۆڤ پارێزراوە.

ب ـ نابێت کەس دەستگیربکرێت یان لێکۆڵینەوەی لەگەڵ بکرێت تەنها بە پێی بڕیاری دادگا نەبێت.

ج ـ هەموو جۆرەکانی سزادانی دەروونیو جەستەییو مامەڵەی نامرۆڤانە قەدەغەیەو، هەر دانپێدانانێك بەزۆر یان هەڕەشە یان سزادان بێت هیچ بایەخێکی یاسایی نیە، زیانلێکەوتوو مافی ئەوەی هەیە بە پێی یاسا داوای قەرەبوو بکات لەو زیانە مادی و مەعنەویانەی کە لێی کەوتووە.

دووەم: دەوڵەت پارێزگاری تاك دەگرێتە ئەستۆ لە زۆرلێکردنی سیاسیو ئاینیو نابێت کەس لەبەر ئەو هۆکارانە دەستگیربکرێت.

سێیەم: کارکردنی بەزۆرەملێ (سوغرە)و بەندایەتیو بازرگانی بە بەندەوە قەدەغەیە، هەروەها بازرگانی بە ئافرەت و منداڵ و سێکسەوە قەدەغەیە.

مادەی (36)

دەوڵەت ئەم خاڵانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ بەمەرجێك نەبێتە هۆی تێکچوونی یاساو ئادابی گشتی:

یەکەم: ئازادی دەربڕین بە هەموو شێوەکان.

دووەم: ئازادی ڕۆژنامەگەریو چاپکردن و ئاگاداریو ڕاگەیاندن و بڵاوکردنەوە.

سێیەم: ئازادی کۆبوونەوەو خۆپیشاندانی هێمنانە بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (37)

یەکەم: ئازادی پێکهێنانی کۆمەڵەو پارتە سیاسیەکان یان پەیوەندی پێوەکردنیان پارێزراوەو بە یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: نابێت کەس ناچار بکرێت بۆ بوونە ئەندام لە هیچ پارتێك یان کۆمەڵەیەك یان لایەنێکی سیاسی یان ناچار بکرێت بۆ بەردەوام بوون لە ئەندامێتی تێیدا.

مادەی (38)

ئازادی پەیوەندیکردن و ناردنی نامەی پۆستەییو تەلەفۆنیو ئەلەکترۆنیو بروسکەو جۆرەکانی دیکە پارێزراوەو نابێت چاودێری بکرێت یان گوێی لێ بگیرێت یا ئاشکرا بکرێت تەنها لەبەر پێویستی یاسایی یان ئاسایش و بە پێی بڕیاری دادگا نەبێت.

مادەی (39)

عێراقیەکان ئازادن لە پابەندبوون بە باری کەسێتیان بە پێی ئاین و ئاینزاو بیروباوەڕو هەڵبژاردنی خۆیان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (40)

هەر تاکێك مافی ئازادی بیر و باوەڕی هەیە.

مادەی (41)

یەکەم: شوێنکەوتووانی هەر ئایین و ئاینزایەك ئازادن لە:

أ- ئەنجامدانی دروشمە ئاینیەکانیان لەوانەش دروشمەکانی حوسەینیە.

ب - بەڕێوەبردنی ئەوقاف و کاروباری دامو دەزگا ئاینیەکان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: دەوڵەت ئازادی ئەنجامدانی پەرستشەکان و شوێنەکانی بەندایەتی دەپارێزێت.

مادەی (42)

یەکەم: هەموو عێراقیەك مافی ئازادی هاتوچۆو گەشتکردن و نیشتەجێبوونی هەیە لە ناوەوەو دەرەوەی عێراق.

دووەم: دەرکردن و دوورخستنەوەی عێراقی وبێبەشکردنی لە گەڕانەوە بۆ وڵات قەدەغەیە.

مادەی (43)

یەکەم: دەوڵەت سوور دەبێت لەسەر پتەوکردنی ڕۆڵی دەزگاکانی کۆمەڵگەی مەدەنیو پشتیوانیکردن و گەشەپێدان و سەربەخۆ بوونیان بەو شێوەیەی لەگەڵ میکانیزمە ئاشتیخوازەکاندا گونجاو بێت بەمەستی بەدیهێنانی ئامانجە ڕەواکانیان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: دەوڵەت سوور دەبێت لەسەر گەشەدان بە هۆزە عێراقیەکان و گرنگی دەدات بە کاروباریان بەو شێوەیەی کە گونجاوبێت لەگەڵ ئاین و یاساو بەهێزکردنی بەها مرۆڤایەتیە جوانەکان بەجۆرێك کە ڕۆڵی هەبێت لە گەشەدان بە کۆمەڵگەی عێراقیو ڕێ بگرێت لەو نەریتە خێڵەکیانەی کە ناتەبان لەگەڵ مافی مرۆڤدا.

مادەی (44)

جێبەجێکردنی هەریەکێك لەو ماف و ئازادیانەی لەم دەستورەدا هاتووە نابێت سنووردار بکرێت یان دیارییکرێت تەنها بە یاسا یان بە پشت بەستن بە یاسا نەبێت، بەمەرجێك ئەو سنوردار کردن و دیاریکردنە ناوەڕۆکی ماف و ئازادیەکان نەشێوێنێت.

دەروازەی سێیەم

دەسەڵاتەکانی فیدرالی

مادەی (45)

دەسەڵاتەکانی فیدرالی لە دەسەڵاتی یاسادانان و ڕاپەڕاندن و دادوەری پێکدێت، ئەرکەکانی خۆی لەسەر بنەمای جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکان پیادە دەکات.

بەشی یەکەم

دەسەڵاتی یاسادانان

مادەی (46)

دەسەڵاتی یاسادانانی فیدراڵی لە ئەنجومەنی نوێنەران و ئەنجومەنی فیدراڵی پێکدێت.

یەکەم/ ئەنجومەنی نوێنەران

مادەی (47)

یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران لە ژمارەیەك ئەندام پێکدێت بە ڕێژەی یەك کورسی بۆ سەدهەزار کەس لە دانیشتوانی عێراق، نوێنەرایەتی گەلی عێراقی دەکەن بە گشتی. هەڵبژاردنیشیان بە ڕێگەی دەنگدانی ڕاستەوخۆو نهێنی دەبێت، ڕەچاوی نوێنەرایەتیکردنی سەرجەم پێکهاتەکانی گەلی عێراقیش دەکرێت.

دووەم: مەرجە ئەو کەسەی خۆی دەپاڵێوێت بۆ ئەندامێتی ئەنجومەنی نوێنەران، عێراقی بێت و بە تەواوی شایانی ئەو پۆستە بێت.

سێیەم: مەرجەکانی کاندیدەکان و دەنگدەران و هەرچی پەیوەندی بە هەڵبژاردنەوە هەیە بە یاسا دیاریدەکرێت.

چوارەم: یاسای هەڵبژاردن ڕێژەیەك بۆ بەشداربوونی ئافرەتان دادەنێت بەجۆرێك کە لە چارەکی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران کەمتر نەبێت.

پێنجەم : ئەنجومەنی نوێنەران یاسایەك دادەنێت بۆ چارەسەرکردنی بارەکانی گۆڕینی ئەندامان لە کاتی دەست لەکارکێشانەوە یان لەکار خستن یان مردندا.

شەشەم: نابێت لەیەك کاتدا کەسێك ئەندام بێت لە ئەنجومەنی نوێنەران و هەر کارێك یان پۆستێکی فەرمی دیکەی هەبێت.

مادەی (48)

ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران سوێندی دەستووری دەخوات لەبەردەم ئەنجومەندا پێش دەست بەکاربوون بەم شێوەیەی خوارەوە:

" سوێند بێت بە خوای گەورە و مەزن، ئەرك و بەرپرسیاریەتی یاساییم بە لێبڕاوانەو دڵسۆزانە جێبەجێبکەم و پارێزگاری لە سەربەخۆییو سەروەری عێراق بکەم و بەرژەوەندی گەلەکەی لەبەرچاوبگرم و شەونخونی بکەم بۆ سەلامەتی زەویو ئاسمان و ئاوو سامان و ڕژێمە دیموکراتیو فیدرالیەکەیو کار بکەم بۆ پارێزگاری لە ئازادیە گشتیو تایبەتیەکان و سەربەخۆیی دادگاو پابەند بوون بە جێبەجێکردنی یاساکان بە ئەمانەت و بێلایەنیەوە، خواش شایەتی ئەوەیە کە دەیڵێم."

مادەی (49)

ئەنجومەنی نوێنەران پەیڕەوێکی ناوخۆ دادەنێت بۆ ڕێکخستنی کارەکانی.

مادەی (50)

یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران لە ماوەی سی (30) ڕۆژدا هەبوونی مەرجەکانی ئەندامێتی یەکلایی دەکاتەوە لەبەرواری تۆمارکردنی ناڕەزاییەوە بە زۆرینەی دوو لەسەر سێی دەنگی ئەندامانی.

دووەم: دەکرێت پلار (طعن)لە بڕیاری ئەنجومەن بدرێت لەبەردەم دادگای باڵای فیدرالیدا لەماوەی سی (30) ڕۆژ لە بەرواری دەرچوونی بڕیارەکەوە.

ماده‌ی (51)

یه‌كه‌م: دانیشتنه‌كانی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران به‌ ئاشكرا ئه‌نجام ده‌درێت مه‌گه‌ر له‌به‌ر پێویستی وا به‌باش زانرا به‌ نهێنی بێت.

دووه‌م: كۆنووسی دانیشتنه‌كان به‌و هۆكارانه‌ بڵاوده‌كرێته‌وه‌ كه‌ ئه‌نجومه‌ن پێی باشه‌.

ماده‌ی (52)

سه‌رۆك كۆمار بانگهێشتی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران ده‌كات بۆ ئه‌نجامدانی دانیشتن به‌ فه‌رمایشێكی كۆماری (مرسوم جمهوري) له‌ ماوه‌ی پازده‌ ڕۆژ له‌ به‌رواری په‌سه‌ندكردنی ده‌ره‌نجامی هه‌ڵبژاردنه‌ گشتیه‌كاندا. دانیشتنه‌كه‌ به‌ سه‌رۆكایه‌تی به‌ته‌مه‌نترین ئه‌ندام ئه‌نجامده‌درێت بۆ هه‌ڵبژاردنی سه‌رۆكی ئه‌نجومه‌ن و هه‌ردوو جێگره‌كه‌ی، وه‌ نابێت زیاتر له‌ ماوه‌ی دیاریكراو درێژبكرێته‌وه‌.

ماده‌ی (53)

ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران له‌ یه‌كه‌م دانیشتنی خۆیدا سه‌رۆك و دواتر جێگری یه‌كه‌م و دووه‌م هه‌ڵده‌بژێرێت به‌ زۆرینه‌ی ڕه‌های ئه‌ندامانی ئه‌نجومه‌ن له‌ ڕێگای هه‌ڵبژاردنی نهێنیه‌وه‌.

ماده‌ی (54)

یه‌كه‌م: ماوه‌ی خولی هه‌ڵبژاردنی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران چوار ساڵی ڕۆژژمێریی ده‌بێت، ماوه‌كه‌ له‌ یه‌كه‌م دانیشتنه‌وه‌ ده‌ست پێده‌كات و به‌ كۆتایی هاتنی ساڵی چواره‌م كۆتای دێت.

دووه‌م: هه‌ڵبژاردنی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌رانی نوێ چل و پێنج ڕۆژ پێش به‌رواری كۆتایی هاتن به‌ خولی هه‌ڵبژاردنی ئه‌نجومه‌ن ده‌ست پێده‌كات.

ماده‌ی (55)

ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران خولی به‌ستنی ساڵانه‌ی هه‌یه‌ به‌ دوو وه‌رزی یاسادانان، كه‌ ماوه‌یان هه‌شت مانگه‌و په‌یڕه‌وی ناوخۆ چۆنیه‌تی به‌ستنیان ڕوونده‌كاته‌وه‌، ئه‌و وه‌رزه‌ش كه‌ بودجه‌ی گشتی تێدا ده‌خرێته‌ڕو ته‌واو نابێت تاوه‌كو ڕه‌زامه‌ندی له‌سه‌ر نیشان نه‌درێت.

ماده‌ی (56)

یه‌كه‌م: سه‌رۆك كۆمار یان سه‌رۆكی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران یان سه‌رۆكی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران یان په‌نجا ئه‌ندام له‌ ئه‌ندامانی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران ده‌توانن بانگهێشتی ئه‌نجامدانی دانیشتنی نائاسایی بكه‌ن و ته‌نها تایبه‌ت ده‌بێت به‌و بابه‌تانه‌ی كه‌ دانیشتنه‌كه‌ی بۆ ئه‌نجامدراوه‌.

دووه‌م: وه‌رزی یاسادانانی خولێكی به‌ستنی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران درێژده‌كرێته‌وه‌ به‌ مه‌رجێك له‌ سی (30) ڕۆژ زیاتر نه‌بێت، بۆ ته‌واوكردنی ئه‌ركه‌ پێویسته‌كان، له‌سه‌ر داوای سه‌رۆك كۆمار یان سه‌رۆكی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران یان سه‌رۆكی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران یان په‌نجا ئه‌ندام له‌ ئه‌ندامانی ئه‌نجومه‌ن.

ماده‌ی (57)

یه‌كه‌م

أ- ڕێژه‌ی یاسایی دانیشتنه‌كانی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران به‌ ئاماده‌بوونی زۆرینه‌ی ڕه‌های ژماره‌ی ئه‌ندامه‌كانی ده‌بێت.

ب- بڕیاره‌كان له‌ ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران به‌ زۆرینه‌ی ساده‌ ده‌بێت پاش دڵنیابوون له‌ ڕێژه‌ی یاسایی به‌مه‌رجێك ده‌قێك نه‌بێت پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه‌ بێت.

دووه‌م

أ-پرۆژه‌ی بڕیاره‌كان له‌لایه‌ن سه‌رۆك كۆمارو ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانه‌وه‌ پێشكه‌ش ده‌كرێت.

ب–یاسا پێشنیارکراوەکان لەلایەن دە ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران یان یەکێك لە لیژنە تایبەتمەندەکانیەوە پێشکەش دەکرێن.

مادەی (58)

ئەنجومەنی نوێنەران ئەم کارانەی خوارەوەی لە ئەستۆدایە:

یەکەم: دانانی یاسا فیدرالیەکان.

دووەم: چاودێریکردنی دەسەڵاتی ڕاپەڕاندن.

سێیەم: پەسەندکردنی پەیماننامەو ڕێککەوتنە نێودەوڵەتیەکان بە زۆرینەی 2/3 ی دەنگی ئەندامان و بەگوێرەی یاسا دەبێت.

چوارەم: هەڵبژاردنی سەرۆك کۆمار.

پێنجەم: نیشاندانی ڕەزامەندی لەسەر دامەزراندنی هەریەك لە:

أ- سەرۆك و ئەندامانی دادگای تێهەڵچوونەوەی فیدرالیو سەرۆکی داواکاری گشتیو سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتیاری دادوەری بە زۆرینەی ڕەها، لەسەر پێشنیاری ئەنجومەنی دادوەری باڵا.

ب - باڵوێزو خاوەن پلە تایبەتەکان لەسەر پێشنیاری ئەنجومەنی وەزیران.

ج - سەرۆکی ئەرکانی سوپاو جێگرەکانیو ئەوانەی لە پلەی سەرکردەی تیپ(فرقة) و بەرەو ژوورترن، هەروەها سەرۆکی دەزگای هەواڵگری لەسەر پێشنیاری ئەنجومەنی وەزیران.

شەشەم:

أ- لێپرسینەوەی سەرۆك کۆمار لەسەر داوایەکی پێویست بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران.

ب - بەخشینی سەرۆك کۆمار بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران لە ئەنجامدانی ئەرکەکەی، دوای سەرکۆنەکردنی لەلایەن دادگای باڵای فیدرالیەوە لە یەکێك لەم بارانەی خوارەوەدا:

1- سوێند خواردنی دەستوری بە درۆ.

2- پێشێلکردنی دەستور.

3- ناپاکی (الخیانە)ی گەورە.

حەوتەم:

أ- ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران دەتوانێت پرسیار ئاراستەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرەکان بکات لەهەر بابەتێکدا لە بواری پسپۆڕی ئەواندابێت و ئەوانیش هەموویان مافی ئەوەیان هەیە وەڵامی پرسیارەکانی ئەندامان بدەنەوە، تەنها ئەو کەسەش پرسیاری کردووە مافی ڕوونکردنەوەی هەیە.

ب - لانی کەم بیست وپێنج ئەندام لە ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران بۆیان هەیە بابەتێکی گشتی بخەنەڕوو بۆتاوتوێکردن بەمەبەستی ڕوونکردنەوەی سیاسەت و کاری ئەنجومەنی وەزیران یان یەکێك لە وەزارەتەکان، بابەتەکەش پێشکەش بە سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران دەکرێت. سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان وەزیرەکان وادەیەك دادەنێن تا ئامادەبن لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەران بۆ تاوتوێکردنی بابەتەکە.

ج - ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران بە ڕەزامەندی بیست و پێنج ئەندام مافی ئەوەی هەیە بانگێهشتنامەیەك ئاراستەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرەکان بکات بۆ لێپرسینەوەیان لەو کاروبارانەی پەیوەندی بە پسپۆڕی ئەوانەوە هەیە، تاوتوێکردنەکەش ئەنجام نادرێت تاوەکو حەوت ڕۆژ تێپەڕ نەبێت بەسەر پێشکەش کردنی بانگهێشتنامەکەدا.

هەشتەم:

ا - ئەنجومەنی نوێنەران مافی ئەوەی هەیە متمانە بکێشێتەوە لە یەکێك لە وەزیرەکان بە زۆرینەی ڕەها، وەزیرەکەش بە لەکارلادراو دەژمێردرێت لە بەرواری بڕیاری کێشانەوەی متمانەوە. نابێت ئەم بابەتە بخرێتە ڕوو تەنها لەسەر ڕەزامەندی خۆی نەبێت یان بە داوایەك کە

واژووی پەنجا ئەندامی پێوەبێت، لەئەنجامی تاوتوێکردنی بانگهێشتەکە کە ئاڕاستەی کراوە، ئەنجومەنیش بڕیاری خۆی نادات لەسەر داواکە تاوەکو بەلایەنی کەم حەوت ڕۆژ تێپەڕ نەبێت بەسەر بەرواری پێشکەش کردنی داواکاریەکەدا.

ب -

1- سەرۆك كۆمار مافی ئەوەی هەیە داوایەك پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەران بکات بۆ متمانە کێشانەوە لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران.

2- ئەنجومەنی وەزیران لەسەر داوای $1/5$ ی ئەندامانی دەتوانێت داوای متمانە کێشانەوە بکات لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، نابێت ئەم داوایەش پێشکەش بکرێت لە دوای ئاراستەکردنی بانگهێشتنامەیەك نەبێت بۆ سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و لەدوای تێپەڕبوونی بەلانی کەم حەوت ڕۆژ بەسەر پێشکەش کردنی داواکاریەکەدا.

3- ئەنجومەنی نوێنەران بڕیاری متمانە کێشانەوە لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەدات بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی.

ج - حکومەت بە دەست لەکارکێشراو دادەنرێت لە کاتی متمانە کێشانەوە لە ئەنجومەنی وەزیراندا.

د- لە کاتی متمانە کێشانەوە لە ئەنجومەنی وەزیران هەموو پێکەوە، سەرۆك وەزیران و وەزیرەکان لە پۆستەکانیان بەردەوام دەبن بۆ بەڕێکردنی کاروباری ڕۆژانە بۆ ماوەیەك کە لە سی (30) ڕۆژ تێپەڕ نەکات، تاوەکو پێکهێنانی ئەنجومەنی وەزیرانی نوێ.

هـ - ئەنجومەنی نوێنەران مافی بانگهێشتکردن و بەخشینی بەرپرسانی دەستە سەربەخۆکانی هەیە لە ئەرکەکانیان بەگرتنەبەری هەمان ئەو ڕێوشوێنانەی بۆ وەزیرەکان دەگیرێتەبەر بەزۆرینەی ڕەها.

نۆیــەم:

أ - ڕەزامەندی لەسەر ڕاگەیاندنی شەڕو باری نائاسایی بە زۆرینەی دەنگی $2/3$ی ئەندامانی، لەسەر داوای هاوبەشی سەرۆك کۆمار و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران.

ب - ڕاگەیاندنی باری نائاسایی بۆ ماوەی سی (30) ڕۆژ ه. دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی، بواری درێژکردنەوەی هەیە لە هەموو جارێکدا.

ج - سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەسەڵاتی پێویستی دەدرێتێ بە شێوەیەك بتوانێت کاروباری وڵات بەڕێوەبەرێت لە کاتی ڕاگەیاندنی شەڕو باری نائاساییدا، ئەم دەسەڵاتانەش بە یاسا ڕێکدەخرێت بە مەرجێك ناتەبا نەبێت لەگەڵ دەستووردا.

د - سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران ڕێوشوێنی وەرگیراوو دەرەنجامەکان لە ماوەی ڕاگەیاندنی شەڕو باری نائاساییدا دەخاتە بەردەمی ئەنجومەنی نوێنەران لە ماوەی پازدە ڕۆژ لە دوای کۆتایی هاتنیان.

مادەی (59)

یەکەم: ئەنجومەنی وەزیران پڕۆژەی یاسای بودجەی گشتیو حساباتی کۆتایی پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەران دەکات تا بڕیاریان لەسەر بدرێت.

دووەم: ئەنجومەنی نوێنەران مافی ئەوەی هەیە بەندو بەشەکانی بودجەی گشتی بگۆڕێت و بڕی گشتی کەم بکاتەوەو لە کاتی پێویستدا پێشنیار بکات ئەنجومەنی وەزیران بڕی گشتی خەرجکراو زیاد بکات.

مادەی (60)

یەکەم: ماف و ئیمتیازەکانی سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران و هەردوو جێگرەکەیو ئەندامانی ئەنجومەن بە یاسا دیاریدەکرێت.

دووەم:

ا - ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران پارێزراوی(حصانة) هەیە دەربارەی ئەو بۆچوونانەی دەریدەبڕێت لە کاتی کۆبوونەوەکانداو ڕووبەڕووی دادگایی نابێتەوە لەوبارەیەوە.

ب - نابێت ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران دەستگیر بکرێت لە ماوەی وەرزی یاسادانانندا مەگەر تاوانبار کرابێت بە تۆمەتێك یان لە تاوانێکەوە گلابێت، دوای ڕەزامەندی ئەندامان بە هەڵگرتنی پارێزراویەتەکەی (حصانة) بە زۆرینەی ڕەها.

ج ـ نابێت ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران دەستگیر بکرێت دوای ماوەی وەرزی یاسادانان مەگەر تۆمەتبارکرابێت بە ئەنجامدانی تاوانێك یاخود لە تاوانێکەوە گلابێت ، بە ڕەزامەندی سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران بۆ لابردنی پارێزراوی (حصانة) کەی.

مادەی (61)

یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامەکانی هەڵدەوەشێتەوە لەسەر داوای سێیەکی(1/3) ئەندامانی یان لەسەرداوای ئەنجومەنی وەزیران و بە ڕەزامەندی سەرۆك کۆمار. نابێت ئەنجومەن هەڵبوەشێتەوە لە کاتی لێپرسینەوەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیراندا.

دووەم: سەرۆك کۆمار لەکاتی هەڵوەشاندنەوەی ئەنجومەنی نوێنەراندا، داوای ئەنجامدانی هەڵبژاردنی گشتی دەکات لە وڵاتدا لە ماوەیەکدا کە لە شەست ڕۆژ تێپەڕ نەکات، هەروەها ئەنجومەنی وەزیران بەدەست لەکار کێشراو دادەنرێت، بەڵام لەکارەکانی بەردەوام دەبێت بۆ بەڕێکردنی کاروباری ڕۆژانە.

دووەم/ ئەنجومەنی فیدرالی

ماددەی (62)

ئەنجومەنێکی یاسادانان پێکدەهێنرێت کە بە (ئەنجومەنی فیدرالی) ناودەبرێت، نوێنەرانی هەرێم و ئەو پارێزگایانە لە خۆدەگرێت کە ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە ، پێکهاتەو مەرجەکانی ئەندامێتیەو بواری تایبەتمەندێتی ئەم ئەنجومەنەو هەرچی پەیوەندیدارە بەم بوارەوە بە یاسا ڕێکدەخرێت بە زۆرینەی دوو لە سێی 2/3 دەنگی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران.

بەشی دووەم
دەسەڵاتی ڕاپەڕاندن

مادەی (63)

دەسەڵاتی ڕاپەڕاندنی فیدرالی لە سەرۆك کۆمار و ئەنجومەنی وەزیران پێکدێت، و بە پێی دەستور و یاسا دەسەڵاتەکانی پیادە دەکات.

یەکەم: سەرۆك کۆمار

مادەی (64)

سەرۆك کۆمار سەرۆکی وڵات و نیشانەی یەکپارچەیی نیشتمان و سەروەری وڵاتە، هەوڵدەدات بۆ پابەند بوون بە دەستورو پارێزگاری لە سەربەخۆیی‌و سەروەری‌و یەکێتی‌و پاراستنی خاکی عێراق بە پێی برگەکانی دەستور.

مادەی (65)

پێویستە پاڵێوراو بۆ سەرۆك کۆمار ئەم مەرجانەی تێدابێت:

یەکەم: لە عێراق لە دایك بووبێت و دایك و باوکی عێراقی بن.

دووەم: لێهاتوویی تەواوی هەبێت و تەمەنی چل ساڵی تەواو کردبێت.

سێیەم: ناوبانگێکی باش و شارەزایی سیاسی هەبێت و بە پاکێتی و سەرڕاستیو دادوەریو دڵسۆزی بۆ نیشتمان ناسراو بێت.
چوارەم: حوکم نەدرابێت بە تاوانێك کە لەکەداری بکات.

مادەی (66)
یەکەم: خۆپاڵاوتن بۆ پۆستی سەرۆك کۆمار بە پێی یاسا ڕێکدەخرێت.
دووەم: هەڵبژاردنی جێگرێك یان زیاتر بۆ سەرۆك کۆمار بەپێی یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (67)
یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران لە نێو پاڵێوراواندا سەرۆك کۆمار هەڵدەبژێرێت بە زۆرینەی دوو لە سێی 2/3 دەنگیئەندامەکانی.
دووەم: ئەگەر هیچکام لە پاڵێوراوان دەنگی زۆرینەی پێویستی بەدەست نەهێنا، ئەوا کێبەرکێ لە نێوان ئەو دوو پاڵێوراوەدا ئەنجام دەدرێت کە زۆرترین دەنگیان بەدەستهێناوە، ئەو کەسەش زۆرترین دەنگ بەدەستبهێنێ لە دەنگدانی دووەمدا بە دەبێت بە سەرۆك کۆمار.

مادەی (68)
سەرۆك کۆمار لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا سوێندی دەستووری دەخوات بەو شێوەیەی لە مادەی (48) ی دەستووردا هاتووە.

مادەی (69)
یەکەم : ماوەی سەرۆکایەتی سەرۆك کۆمار چوار ساڵەو، دەکرێت تەنها بۆ یەك جاری تر هەڵببژێردرێتەوە.

دووەم :
أ- ماوەی کاری سەرۆك کۆمار بە کۆتاییهاتنی ماوەی ئەنجومەنی نوێنەران کۆتایی دێت.
ب - سەرۆك کۆمار بەردەوام دەبێت لە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی تاوەکو دوای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەرانی نوێو ئەنجامدانی دانیشتن، بەو مەرجەی سەرۆك کۆماری نوێ هەڵببژێردرێت لەماوەی سی (30) ڕۆژدا لە بەرواری ئەنجامدانی یەکەم دانیشتنەوە.
ج - ئەگەر پۆستی سەرۆك کۆمار لەبەر هەر هۆیەك بەتاڵ بوو، سەرۆکێکی تر هەڵدەبژێردرێت بۆ تەواوکردنی ئەو ماوەیەی کە ماوە بۆ سەرۆکایەتی کۆمار.

مادەی (70)

سەرۆك کۆمار ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوەی هەیە:

یەکەم: دەرکردنی لێبووردنی تایبەت لەسەر ڕاسپاردەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بەمەرجێك ئەوانە نەگرێتەوە کە بەهۆی مافی تایبەت و تاوانی نێودەوڵەتیو تیرۆرو گەندەڵی داراییو ئیداریەوە حوکمدراون.
دووەم:پەسەندکردنی پەیماننامەو ڕێککەوتنە نێودەوڵەتیەکان پاش وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەنجومەنی نوێنەران.
سێیەم:پەسەندکردن و دەرکردنی ئەو یاسایانەی ئەنجومەنی نوێنەران دایدەنێن، یاساکانیش بە بەپەسەندکراو دەژمێردرێن پاش تێپەڕبوونی 15 ڕۆژ بەسەر ناردنیان بۆ سەرۆك کۆمار.

چوارەم: بانگهێشتکردنی ئەنجومەنی نوێنەران بۆ کۆبوونەوە دوای پەسەندکردنی ئەنجامی هەڵبژاردنەکان بەماوەیەکی دیاریکراو بەمەرجێك لە 15 ڕۆژ تێپەڕ نەکات.
پێنجەم: بەخشینی نیشانەو مەدالیا لەسەر ڕاسپاردەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و بەگوێرەی یاسا.
شەشەم : پەسەندکردنی باڵوێزەکان.
حەوتەم: دەرکردنی بەیاننامەی کۆماری.
هەشتەم : پەسەندکردنی حوکمی لەسیدارەدان کەلەلایەن دادگا تایبەتمەندەکانەوە دەردەچێت.
نۆیەم : هەڵدەستێت بە ئەرکی سەرکردایەتی باڵای هێزە چەکدارەکان بەمەبەستی پرۆتۆکۆلیو ئاهەنگ گێڕان.
دەیەم: هەر دەسەڵاتێکی تر کەلەم دەستوورەدا دیاریکرابێت.

مادەی (71)

موچەو دەرماڵەی سەرۆك کۆمار بە پێی یاسا دیاریدەکرێت.

مادەی (72)

یەکەم: سەرۆك کۆمار بۆی هەیە دەست لەکارکێشانەوەی خۆی بە نووسراو پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەران بکات، دەست لەکارکێشانەوەکەش لەپاش حەوت ڕۆژ لە پێشکەشکردنی بە ئەنجومەنی نوێنەران کاری پێدەکرێت.
دووەم: یەکێك لە جێگرەکان جێی سەرۆك کۆمار دەگرێتەوە لەکاتی ئامادەنەبوونیدا.
سێیەم: لەکاتی نەبوونی سەرۆك کۆمار لەبەر هەرهۆیەك، جێگر جێگای دەگرێتەوە، ئەنجومەنی نوێنەرانیش دەبێت سەرۆکێکی نوێ هەڵببژێرێت لەماوەیەکی دیاریکراو پاش چۆڵبوونی پۆستی سەرۆك کۆمار بەمەرجێك لە سی ڕۆژ تێپەڕ نەکات.
چوارەم: لەکاتی نەبوونی سەرۆك کۆماردا، سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران جێگای دەگرێتەوە ئەگەر سەرۆك کۆمار جێگری نەبوو. دەبێت سەرۆکێکی نوێ هەڵببژێردرێت لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێك لە سی ڕۆژ تێپەڕ نەکات لەبەرواری بەتاڵبوونی ئەو پۆستەو بەگوێرەی برگەکانی ئەم دەستوورە.

دووەم: ئەنجومەنی وەزیران

مادەی(73)

یەکەم: سەرۆك کۆمار کاندیدی ئەو فراکسیۆنە پەرلەمانیەی زۆرترین ئەندامی هەیە ڕادەسپێرێت بۆ پێکهێنانی ئەنجومەنی وەزیران لە ماوەی پازدە ڕۆژدا لە بەرواری هەڵبژاردنی سەرۆك کۆمارەوە.
دووەم: سەرۆك وەزیرانی ڕاسپێردراو ناوی وەزیرەکان دیاریدەکات لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێك لە سی ڕۆژ تێپەڕ نەکات لەبەرواری ڕاسپاردنیەوە.
سێیەم: ئەگەر سەرۆك وەزیرانی ڕاسپێردراو نەیتوانی لەو ماوە دیاریکراوەی لە بەندی دووەمی ئەم مادەیەدا ئاماژەی پێکراوە حکومەت پێك بهێنێت، ئەوا سەرۆك کۆمار کەسێکی تر ڕادەسپێرێت بۆ پێکهێنانی ئەنجومەنی وەزیران لەماوەی پازدە ڕۆژدا.
چوارەم: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی ڕاسپێردراو ناوی وەزیرەکان و بەرنامەی حکومەت دەخاتە بەردەم ئەنجومەنی نوێنەران. پاش ئەوەی ئەنجومەنی نوێنەران بە زۆرینەی ڕەها ڕەزامەندی دەربڕی لەسەر یەکە بە یەکەی وەزیرەکان و بەرنامەی حکومەت، ئەوە مانای ئەوەیە متمانە دراوەتە ئەنجومەنی وەزیران.
پێنجەم: ئەگەر متمانە نەدرا بە حکومەت، ئەوا لەماوەی پازدە ڕۆژدا سەرۆك کۆمار کەسێکی تر ڕادەسپێرێت بۆ پێکهێنانی حکومەت.

مادەی(74)

یەکەم: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەبێت هەمان مەرجە پێویستەکانی سەرۆك کۆماری تێدابێت و هەڵگری بڕوانامەی زانکۆ یان هاوتاکەی بێت و تەمەنی سیو پێنج ساڵی تەواو کردبێت.

دووەم: دەبێت وەزیر هەمان مەرجە پێویستەکانی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەرانی تێدابێت و هەڵگری بڕوانامەی زانکۆ یان هاوتاکەی بێت.

مادەی(75)

سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران لێپرسراوی ڕاستەوخۆی پیادەکردنی سیاسەتی گشتی وڵات و سەرکردەی گشتی هێزەچەکدارەکانەو ئەنجومەنی وەزیران بەڕێوە دەبات و سەرۆکایەتی کۆبوونەوەکانی دەکات. مافی لەکارخستنی وەزیرەکانی هەیە بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی نوێنەران.

مادەی(76)

سەرۆك وئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا سوێندی دەستووری دەخۆن بەو شێوازەی لە مادەی(48)ی دەستووردا هاتووە.

مادەی(77)

ئەنجومەنی وەزیران ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوەی هەیە:

یەکەم: پلاندانان و جێبەجێکردنی سیاسەتی گشتی دەوڵەت و پلانە گشتیەکان و سەرپەرشتیکردنی کاری وەزارەتەکان و ئەو لایەنانەی بەهیچ وەزارەتێکەوە پەیوەست نین.

دووەم: پێشنیارکردنی پڕۆژەی یاسا.

سێیەم: دەرکردنی پێڕەوو ڕێنمایيو بڕیارەکان بەمەبەستی جێبەجێکردنی یاساکان.

چوارم: ئامادەکردنی پڕۆژەی بوودجەی گشتی و لێکدانەوەی کۆتایيو پلانەکانی گەشەپێدان.

پێنجەم:ڕاسپاردنی ئەنجومەنی نوێنەران بۆ ڕەزامەندی دەربڕین لەسەر دامەزراندنی بریکاری وەزیرەکان و باڵوێزەکان و خاوەن پلە تایبەتیەکان و سەرۆکی ئەرکانی سوپاو یاریدەدەرەکانيو ئەوانەی لەئاستی سەرکردەی تیپ (فرقە)و بەرەو ژوورن و سەرۆکی دەزگای هەواڵگری نیشتمانيو سەرۆکی دەزگا ئەمنیەکان.

شەشەم: دانوستاندن لەسەر بەڵێننامەو ڕێکەوتننامە نێودەوڵەتیەکان و ئیمزاکردنیان یان هەرکەسێك ئەنجومەن ڕایبسپێرێت.

مادەی (78)

یەکەم: سەرۆك کۆمار جێگای سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەگرێتەوە لەکاتی چۆڵبوونی ئەو پۆستە لەبەر هەر هۆیەك.

دووەم: دەبێت سەرۆك کۆمار سەرۆك وەزیرانێکی تر ڕابسپێرێت لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێك لەپازدە ڕۆژ تێپەرنەبێت بەگوێرەی بڕگەکانی مادەی (73)ی ئەم دەستوورە.

مادەی(79)

مووچەو دەرماڵەی سەرۆك وەزیران و وەزیرەکان و ئەوانەی لەئاستیاندان بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(80)

سەرۆك وەزیران و وەزیرەكان پێكەوەو بەشێوەی تاكەكەسی لێپرسراون لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا.

مادەی (81)

یەكەم: دیاریكردنی ئەرك و دەسەلاّت و كاری دەزگاكانیئاسایش و هەواڵگری نیشتمانی بەیاسا ڕێكدەخرێت و دەبێت بەگوێرەی بنەماكانی مافی مرۆڤ كاربكەن و لەژێر چاودێری ئەنجومەنی نوێنەراندا دەبن.

دووەم: دەزگای هەواڵگری نیشتمانی پەیوەست دەبێت بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە.

مادەی(82)

ئەنجومەنی وەزیران پێڕەوی ناوخۆ بۆ خۆی دادەڕێژێت بەمەبەستی ڕێكخستنی بەڕێوەچوونی كارەكانی.

مادەی(83)

پێكهاتە و پۆست و تایبەتمەندێتی وەزارەتەكان و دەسەڵاتەكانی وەزیر بەیاسا ڕیكدەخرێت.

بەشی سێیەم

دەسەڵاتی دادوەری

مادەی (84)

دەسەڵاتی دادوەری سەربەخۆیەو دادگاكان بەڕێوەی دەبەن بەجیاوازی جۆرو پلەكانیانەوەو بڕیارەكانیان بەگوێرەی یاسا دەردەكەن.

مادەی(85)

دادوەرەكان سەربەخۆن و جگە لەیاسا لەژێر ڕكێفی هیچ دەسەڵاتیكی تردا نین. نابێت هیچ دەسەڵاتێك دەست بخاتە دادگاو كاروباری دادپەروەریەوە.

مادەی(86)

دەسەڵاتی دادوەری فیدراڵی پێكدێت لە ئەنجومەنی دادوەریی باڵاو دادگای فیدراڵیی باڵاو دادگای تێهەڵچوونەوەی فیدراڵیو دەزگای داواكاری گشتیو دەستەی سەرپەرشتیاری دادوەریو دادگا فیدراڵیەكانی تر كە بەپێی یاسا ڕێكدەخرێن.

یەكەم: ئەنجومەنی دادوەریی باڵا

مادەی (87)

ئەنجومەنی دادوەریی باڵا بەڕێوەبردنی كاروباری دەستە دادوەریەكان دەگرێتە ئەستۆ، یاسا پێكهاتەو تایبەتمەندیو ڕێساكانی كاركردنی ڕووندەكاتەوە.

مادەی(88)

ئەنجومەنی دادوەریی باڵا ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوەی هەیە:

یەکەم: بەڕێوەبردنی کاروباری دادوەریو سەرپەرشتیکردنی دادوەریی فیدرالی.

دووەم: پاڵاوتنی سەرۆك و ئەندامانی دادگای تێهەڵچوونەوەی فیدرالیو سەرۆکی داواکاری گشتی و سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتیکاری دادوەری و پێشکەشکردنی ناوەکان بۆ ئەنجومەنی نوێنەران بە مەبەستی ڕازیبوون لەسەر دامەزراندیان.

چوارەم: پێشنیارکردنی پرۆژەی بوودجەی ساڵانەی دەسەڵاتی دادوەریی فیدرالیو پێشکەشکردنی بە ئەنجومەنی نوێنەران بۆ ڕەزامەندی دەربڕین لەسەری.

دووەم: دادگای فیدرالیی باڵا

ماددەی (89)

یەکەم: دادگای فیدرالیی باڵا دەستەیەکی دادوەری سەربەخۆیە لەڕووی داراییو بەڕێوەبردنەوە.

دووەم: دادگای فیدرالیی باڵا لە ژمارەیەك دادوەرو پسپۆڕی بواری فیقهی ئیسلامی و یاساناس پێکدێت. دیاریکردنی ژمارەو شێوازی هەڵبژاردن وکاری داگاکە بە یاسا ڕێکدەخرێت بەزۆرینەی دووله سێی 2/3 ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران.

ماددەی(90)

دادگای فیدرالیی باڵا تایبەتە بەم بوارانەوە:

یەکەم: چاودێریکردنی ڕادەی دەستووری بوونی یاساو پێڕەوە کارپێکراوەکان.

دووەم: لێکدانەوەی دەقەکانی دەستوور.

سێیەم: یەکلاییکردنەوەی ئەو کێشانەی لە ئەنجامی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی حکومەتی فیدرالیەوە دروست دەبن و ئەو بڕیارو پێڕەوو ڕێنماییو ڕێوشوێنانەی لە دەسەڵاتی فیدراڵیەوە دەردەچن، یاساش ماف دەدات بە هەریەك لە ئەنجومەنی وەزیران و کەسانی خاوەن پلەو ئەوانی دی کە ڕاستەوخۆ لە دادگا ڕەخنە لەو بڕیارانە بگرن.

چوارەم: یەکلاکردنەوەی ئەو دووبەرەکیانەی لەنێوان حکومەتی فیدرالیو حکومەتی هەرێمەکان و پارێزگاو شارەوانیو ئیدارە ناوخۆییەکان ڕوودەدات

پێنجەم: یەکلاکردنەوەی ئەو دووبەرەکیانەی لەنێوان حکومەتی هەریمەکان یان پارێزگاکان ڕوودەدات.

شەشەم: یەکلاکردنەوەی ئەو تۆمەتانەی دراونەتە پاڵ سەرۆك کۆمارو سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرەکان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

حەوتەم:.پەسەندکردنی ئەنجامی کۆتایی هەڵبژاردنە گشتیەکان بۆ ئەندامێتی ئەنجومەنی نوێنەران

هەشتەم:

أ- یەکلاییکردنەوەی ناکۆکی لە نێوان بواری کاری دادگای فیدرالیو دەستەی دادوەری هەرێم و پارێزگاکان کە ناکەونە سنوری پارێزگاکان.

ب- یەکلاییکردنەوەی ناکۆکی لە بواری کاری دەستەی دادوەری هەرێمەکان و پارێزگاکان کە ناکەونە سنوری هەرێمەکانەوە.

ماددەی(91)

دەبێت سەرجەم دەسەڵاتەکان پابەندبن بە بڕیارەکانی دادگای فیدرالیی باڵاوە.

سێیەم: حوكمە گشتیەكان

مادەی(92)

پێكهێنانی دادگای تایبەت و هەڵاوێری (استثنائیة) قەدەغەیە.

مادەی(93)

پێكهاتـەی دادگاكـان و جـۆرو پلـەو تایبەتمەندیـەكانیان وچـۆنێتی دامەزرانـدن و خزمـەتی دادوەرەكـان و ئەنـدامانی داواكـاری گـشتیەو بەرزەفتكردن (الإنظباط) و خانەنشینكردنیان بە یاسا ڕێكدەخرێت.

مادەی (94)

نابێت دادوەر لەسەركار لابرێت تەنیا لەو بارانـەدا نـەبێت كەیاسـا دیاریـان دەكـات. هـەروەها یاسـا چـەند حـوكمێكی تایبـەت بـە دادوەران دیاریدەكات و لێپرسینەوەی ئاكاریانەیان لەگەڵدا ئەنجا دەدات.

مادەی(95)

دادوەرو ئەندامی داواكاری گشتی بۆیان نیە:

یەكەم: هەستن بەئەركی دادوەریەو هەردوو ئەركی یاسادانان و ڕاپەڕاندن یان هەر كارێكی تر لەیەك كاتدا.

دووەم: پەیوەندی بكەن بەهیچ حیزب و ڕێكخراوێكی سیاسیەوە، یان هەستن بە هەر چالاكیەكی سیاسی.

مادەی(96)

دادگای سەربازی بەیاسا ڕێكدەخرێت. بواری تایبەتمەندی دادگا سەربازیەكان دیاریدەكرێت كە تەنیا پەیوەندیان بە ئەو تاوانانەوە هەیە كـە شێوازی سەربازیان هەیەو ئەندامانی هێزە چەكدارەكان و هێزەكانی ئاسایش ئەنجامیان دەدەن لەو سنوورەی یاسا دیاریدەكات.

مادەی (97)

دەقە یاساییەكان بۆیان نیە هیچ كارێك یان بڕیارێكی ئیداری بەدوور بگرن لە ڕەخنەلێگرتن.

مادەی (98)

دەگونجێـت بـە یاسـا ئەنجومـەنێكی دەوڵـەت پێكبهێنرێـت تایبەتمەنـدبێت بـە پۆسـتەكانی دادوەریـی ئیـداریەو فتـوادان و داڕشـتن و نوێنەرایەتیكردنی دەوڵەت و دەستە گشتیەكانی تر لەبەردەم لایەنەكانی دادوەریدا تەنیا ئەوانە نەبێت كە بە یاسا هەڵاوێر دەكرێن.

بەشی چوارەم

دەستە سەربەخۆكان

مادەی(99)

کۆمسیۆنی باڵای مافەکانی مرۆڤ و کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان و دەستەی دەستپاکی (هیئـة النزاهـة)، سەربەخۆن و لەژێر چاودێری ئەنجومەنی نوێنەراندان و کارەکانیان بەیاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (100)

یەکەم: هەریەکە لە بانکی ناوەندی عێراق و دیوانی چاودێری داراییو دەستەی ڕاگەیاندن و پەیوەندیەکان (إتصالات) و دیوانەکانی ئەوقاف لەڕووی داراییو بەڕێوەبردنەوە سەربەخۆن و کاری هەریەکەیان بە یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم:بانکی ناوەندی عێراق بەرپرسە لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا. دیوانی چاودێری داراییو دەستەی ڕاگەیاندن و پەیوەندیەکان پەیوەستن بە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.

سێیەم: دیوانەکانی ئەوقاف پەیوەستن بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە.

مادەی(101)

دەزگایەك پێکدەهێنرێت بەناوی دەزگای شەهید کە پەیوەستە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە. کارەکانی ئەو دەزگایەو بوارەکانی تایبەتمەندی بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(102)

دەستەیەکی گشتی پێکدەهێنرێت بەمەبەستی پاراستنی مافی هەرێمەکان و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە بۆ بەشداریکردنیان بە شێوەیەکی دادپەروەرانە لە بەڕێوەبردنی دامودەزگا جۆراوجۆرەکانی حکومەتی فیدراڵیو نێردەکان و زەمالەکانی خوێندن و شاندەکان و کۆنگرە هەرێمیو نێودەوڵەتیەکان. ئەم دەستەیەش پێکدێت لە نوێنەرانی حکومەتی فیدراڵیو هەرێمەکان و ئەو پارێزگایانەی سەر بەهیچ هەرێمێك نین و ئەوەش بەیاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(103)

بەیاسا دەستەیەکی گشتی بۆ چاودێریکردن و تەرخانکردنی داهاتی فیدراڵی دادەمەزرێنرێت. دەستەکە لە پسپۆڕانی حکومەتی فیدراڵیو هەرێمەکان و نوێنەرانیان پێکدێت و ئەم لێپرسراویتیانەی هەیە:

یەکەم: دڵنیابوون لە دابەشکردنی دادگەرانەی باربوو و یارمەتیو قەرزە نێودەوڵەتیەکان بەگوێرەی پشکی هەریەکە لە هەرێمەکان و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.

دووەم: دڵنیابوون لە بەکاربردن و دابەشکردنی داهاتی دارایی فیدراڵی بەباشترین شێوە.

سێیەم: دڵنیابوون لە هەبوونی شەفافیەت و دادپەروەری لەتەرخانکردنی پارەوپول بۆ حکومەتە هەرێمیەکان و ئەو پارێزگایان کە ناکەونە سنوری هەرێمەکانەوە بەپێی ئەو ڕێژانەی بڕیاری لەسەر دراوە.

مادەی(104)

ئەنجومەنێك پێکدەهێنرێت بەناوی ئەنجومەنی خزمەتی گشتیی فیدراڵی کە ئەرکی ڕێکخستنی کاروباری فەرمانبەرێتی گشتی فیدراڵی دەگرێتە ئەستۆ لەوانەش دامەزراندن و بەرزکردنەوە، پیکهاتەو بوارەکانی تایبەتمەندێتی ئەنجومەنەکەش بە گوێرەی یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(105)

دەکرێت دەزگای سەربەخۆی دیکە پێکبهێرێن بە پێی پێویست و بەیاسا.

دەروازەی چوارەم

بوارەكانی دەسەڵاتی حكومەتی فیدرالی

مادەی(106)

دەسەڵاتی فیدرالی یەكێتیو یەكپارچەییو سەربەخۆییو سەروەریو یاسای دیموكراسیخوازانەی فیدرالی عێراق دەپارێزێت.

مادەی(107)

ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوە تایبەتن بە حكومەتی فیدرالیەوە:

یەكەم: ڕەنگرێژكردنی سیاسەتی دەرەوەو نوێنەرایەتی دبلۆماسیو ئەنجامدانی دانوستان لەسەر پەیماننامەو ڕێكەوتنە نێودەوڵەتیەكان و سیاسەتی قەرزكردن و واژۆكردن لەسەریان و یەكلاكردنەوەو ڕەنگرێژكردنی سیاسەتە ئابووریو بازرگانیە دەرەكیە سەروەریەكان.

دووەم: دانان و جێبەجێكردنی سیاسەتی ئاسایشی نیشتمانی لەوانەش پێكهێنان و بەڕێوەبردنی هێزێكی چەكدار بەمەبەستی دڵنیابوون لە پاراستن و مسۆگەركردنی ئاسایشی سنوورەكانی عێراق و بەرگریكردن لێیان.

سێیەم: ڕەنگرێژكردنی سیاسەتی داراییو گومرگ و دەركردنی دراوو ڕێكخستنی سیاسەتی بازرگانی لەسەر سنووری هەرێم و پارێزگاكانی عێراق و دانانی بودجەی گشتی دەوڵەت و ڕەنگرێژكردنی سیاسەتی دراوو دامەزراندن و بەڕێوەبردنی بانكێكی ناوەندی.

چوارەم: ڕێكخستنی كاروباری پێوەرو پێوان و كێشان.

پێنجەم: ڕێكخستنی كاروباری ڕەگەزنامەوبەهاوڵاتی بوون (تجنس)و نیشتەجێبوون و مافی پەنابەرێتی سیاسی.

شەشەم: ڕێكخستنی سیاسەتی لەرەلەرەكانی پەخشكردن و پۆستە.

حەوتەم: دانانی پرۆژەی بودجەی گشتیو وەبەرهێنان.

هەشتەم: پلاندانانی تایبەت بە سیاسەتی ئەو سەرچاوە ئاویانەی لە دەرەوەی عێراقەوە دێن و مسۆگەركردنی گەیشتنی بڕە ئاوی پێویست بۆ ناو عێراق بەگوێرەی یاساو نەریتە نێودەوڵەتیەكان.

نۆهەم: ئامارو سەرژمێری گشتیی دانیشتوان.

مادەی (108)

نەوت و غازی موڵكی سەرجەم خەڵكی عێراقن لە هەموو هەرێم و پارێزگاكاندا.

مادەی(109)

یەكەم: حكومەتی فیدرالی لەگەڵ هەرێم و پارێزگا بەرهەمهێنەرەكان نەوت و غازی بەرهەمهێنراوی كێڵگەكانی ئێستا بەڕێوە دەبات بەمەرجێك داهاتەكانیان بەشێوەیەكی دادپەروەریو بەگوێرەی دابەشبوونی دانیشتوان لەسەرجەم پارچەكانی وڵاتدا دابەش بكرێت لەگەڵ دیاریكردنی پشك بۆ ماوەیەك بۆ ئەو هەرێمە زیانلێكەوتوانەی ڕژێمی پێشوو بێبەشی كردبوون و ئەوانەش كەپاشتر زیانیان لێكەوت بەجۆرێك گەشەسەندنێكی هاوتەریب بۆ ناوچە جیاوازەكانی وڵات مسۆگەر بكات و ئەمەش بە یاسا ڕێكدەخرێت.

دووەم: حکومەتی فیدرالیو حکومەتی هەرێمەکان و پارێزگا بەرهەمهێنەرەکان بەیەکەوە هەڵدەستن بە ڕەنگرێژکردنی سیاسەتی ستراتیجی پێویست بۆ بەرەوپێشبردنی سامانی نەوت و غاز بەجۆرێك کەببێتە مایەی دەستخستنی زۆرترین سوودو کەڵك بۆ گەلی عێراق ئەویش بە پشتبەستن بە نوێترین تەکنیکی بنەماکانی بازاڕو هاندانی وەبەرهێنان.

مادەی(110)

دەسەڵاتە هاوبەشەکانی نێوان حکومەتی فیدرالیو حکومەتی هەرێمەکان ئەمانەن:

یەکەم: بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی گومرگ بەهەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی هەرێمەکان و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.ئەمەش با یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: ڕێکخستن و دابەشکردنی سەرچاوە سەرەکیەکانی وزەی کارەبا.

سێیەم: ڕەنگرێژی سیاسەتی ژینگە بەمەبەستی دڵنیابوون لە پاراستنی ژینگە لە پیسبوون و پارێزگاریکردن لە خاوێنی بەهاوکاری لەگەڵ هەرێمەکان و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.

چوارەم: ڕەنگرێژکردنی سیاسەتەکانی گەشەپێدان و پلاندانانی گشتی.

پێنجەم: ڕەنگرێژکردنی سیاسەتی تەندروستیی گشتی بەهاوکاری لەگەڵ هەرێمەکان و و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.

شەشەم: ڕەنگرێژکردنی سیاسەتی فێرکردن و پەروەردەی گشتی بەڕاوێژ لەگەڵ هەرێمەکان و و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.

حەوتەم: ڕەنگرێژکردنی سیاسەتی سامانە ئاویەکانی ناوخۆ و ڕێکخستنیان بە جۆرێك کە دادپەروەری بهێنێتەدیو ئەوەش بەیاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(111)

هەرشتێك لە سنوری دەسەڵاتە تایبەتەکانی حکومەتی فیدرالیدا ئاماژەی پێنەکرابێت، ئەوە دەبێتە دەسەڵاتی هەرێمەکان و ئە ێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە. ئەگەر ناکۆکی دروستبوو لەسەر دەسەڵاتە هاوبەشەکانی نێوان حکومەتی فیدرالیو حکومەتی هەرێمەکان، ئەوا پێشینە بۆ یاسای هەرێمەکەیە.

دەروازەی پێنجەم
دەسەڵاتی هەرێمەکان

بەشی یەکەم
هەرێمەکان

مادەی(112)

ڕژێمی فیدرالی لە عێراقدا پێکدێت لە پایتەخت و هەرێمەکان و پارێزگا ناناوەندیەکان و ئیدارە ناوخۆییەکان.

مادەی(113)

یەکەم: ئەم دەستوورە لە بەرواری پیادەکردنیەوە دان بە هەرێمی کوردستان و ئەو دەسەڵاتەی ئێستایدا دەهێنێت وەك هەرێمێکی فیدرالی.

دووەم: ئەم دەستوورە دان بەو هەرێمە نوێیانەدا دەنێت کە بە گوێرەی بڕگەکانی دەستوور دادەمەزرێنرێن.

مادەی(114)

دەبێت ئەنجومەنی نوێنەران لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێك شەش مانگ زیاتر تێنەپەڕیبێت بەسەر یەکەم دانیشتنیدا، بە زۆرینەی سادە یاسایەك دەربکات بۆ دیاریکردنی ئەو ڕێوشوێنە جێبەجێکاریانەی تایبەتن بە پێکهێنانی هەرێمەکانەوە.

مادەی(115)

پارێزگایەك یان زیاتر مافی پێکهێنانی هەرێمێکیان هەیە بەپشتبەستن بە داواکاریەك بۆ ئەنجامدانی ڕاپرسی لەسەری. داواکاریەکە بەیەکێك لەم دوو ڕێگایەی خوارەوە پێشکەش دەکرێت:

أ–لەسەر داواکاری سێیەکی(1/3) ئەندامانی ئەنجومەنی ئەو پارێزگایانەی کە داوای پێکهێنانی هەرێمەکە دەکەن.

ب–لەسەر داواکاری دەیەکی (1/10) دەنگدەرانی ئەو پارێزگایانەی کە داوای پێکهێنانی هەرێمەکە دەکەن.

مادەی(116)

هەرێم دەستوورێك بۆخۆی دادەڕێژێت، هەرەمی دەسەڵاتەکانی هەرێم و میکانیزمی بەکارهێنانی ئەو دەسەڵاتانە دیاریدەکات بەمەرجێك ناکۆك نەبێت لەگەڵ ئەم دەستوورەدا.

مادەی(117)

یەکەم: حکومەتی هەرێمەکان مافی پیادەکردنی دەسەڵاتەکانی یاسادانان و ڕاپەڕاندن و دادوەریان هەیە بەگوێرەی ئەم دەستوورە جگەلەو دەسەڵاتانەی کەتایبەتن بە حکومەتی فیدرالیەوە.

دووەم: حکومەتی هەرێم مافی هەموارکردنی جێبەجێکردنی یاسای فیدرالی لە هەرێمەکەدا هەیە ئەگەر ناکۆکی یان دژیەك لەنێوان یاسای فیدرالیو یاسای هەرێمدا هەبوو لەسەر بابەتێك کە لە سنووری ئەو دەسەڵاتانەدا نەبێت کە تایبەتن بە حکومەتی فیدرالی.

سێیەم:دەبێت لەو داهاتانەی لە حکومەتی فیدرالیدا بەدەست دەهێنرێت پشکێکی گونجاو بۆ هەرێمەکان تەرخان بکرێت کە بەشی هەستان بە ئەرکەکانی بکات بە لەبەرچاوگرتنی داهات و پێویستیەکانیو ڕێژەی دانیشتوانیشی.

چوارم: نووسینگەی تایبەت بە هەرێم و پارێزگاکان دەکرێتەوە لە باڵوێزخانەو نێردە دبلۆماسیەکاندا بەمەبەستی بەدواداچوونی کاروباری ڕۆشنبیریو کۆمەڵایەتیو گەشەپێدان.

پێنجەم: هەرچی پەیوەندی بە بەڕێوەبردنی هەرێمەوە هەیە لە ئەستۆی حکومەتی هەرێمدایە بەتایبەتی پێکهێنان و ڕێکخستنی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆی هەرێم وەك پۆلیس و ئاسایش و پاسەوانی هەرێم.

بەشی دووەم

ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە

مادەی(118)

یەکەم: پارێزگا لە ژمارەیەك قەزاو ناحیەو گوند پێکهاتووە.

دووەم: ئەو پارێزگایانەی سەر بەهیچ هەرێمێك نین دەسەلاتێکی بەرێوەبردن و دارایی فراوانیان پێدەدرێت بەجۆرێك کەبتوانن کاروباری خۆیان بەرێوەبەرن بەگوێرەی بنەمای نا ناوەندیەتی ئیداری(اللامركزية الإدارية) و ئەوەش بەیاسا رێکدەخرێت.

سێیەم: ئەو پارێزگارەی ئەنجومەنی پارێزگا هەڵیدەبژێرێت سەرۆکی راپەراندنی بالآیە لە پارێزگادا بۆ پیادەکردنی ئەو دەسەلاتانەی کە لەلایەن ئەنجومەنەوە پێی بەخشراوە.

چوارەم: هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاو پارێزگارو دەسەلاتەکانیان بە یاسا رێکدەخرێت.

پێنجەم: ئەنجومەنی پارێزگا ناکەوێتە ژێر رکێف و چاودێری هیچ وەزارەت یان لایەنێکەوە کە پەیوەست نەبێت بە وەزارەتێکەوەو داراییەکی سەربەخۆی خۆی هەیە.

مادەی(119)

حکومەتی فیدرالی دەتوانێت دەسەلاتی خۆی ببەخشێت بە حکومەتی هەرێم و بەپێچەوانەشەوە بە رەزامەندی هەردوولا، ئەوەش بە یاسا رێکدەخرێت.

بەشی سێیەم
پایتەخت

مادەی(120)

بەغدا بەو سنووری شارەوانیەی هەیەتی پایتەختی کۆماری عێراقە، سنووره ئیدارەکەی پارێزگای بەغدایە، دانانی پایتەخت بە یاسا رێکدەخرێت، پایتەخت بۆی نیە لە سنووری هیچ هەرێمێکدابێت.

بەشی چوارەم
ئیدارە خۆجێیەکان

مادەی (121)

ئەم دەستووره مافی ئیداریو سیاسیو رۆشنبیریو فێرکردنی نەتەوە جیاوازەکانی وەك تورکمان و کلدان و ئاشووریو پێکهاتەکانی تر دەپارێزێت و ئەو کارەش بەیاسا رێکدەخرێت.

دەروازەی شەشەم
حوکمە کۆتاییو ئینتیقالیەکان

بەشی یەکەم
حوکمە کۆتاییەکان

مادەی (122)

یەکەم: سەرۆك کۆمارو ئەنجومەنی وەزیران پێکەوە یان پێنج یەکی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران مافی پێشنیارکردنی هەموارکردنی دەستووریان هەیە.

دووەم: نابێت ئەو بنەما بنەڕەتیانەی لە دەروازەی یەکەم و ماف و ئازادیانەی دەروازەی دووەم کە لەم دەستووردا هاتوون هەمواربکرێن مەگەر پاش دوو خولی هەڵبژاردنی ترو بە ڕەزامەندی (2/3)ی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران لەسەری‌و ڕازیبوونی گەل لە ڕێگای ڕاپرسی گشتیەوەو پەسەندکردنی سەرۆك کۆمار لەماوەی حەوت ڕۆژدا.

سێیەم:نابێت ئەو مادانەی تر کە لە خاڵی دووەمی ئەم مادەیەدا ئاماژەیان پێنەکراوە هەموار بکرێن مەگەر پاش ڕازیبوونی (2/3)ی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران لەسەری‌و ڕازیبوونی گەل لە ڕێگای ڕاپرسی گشتیەوەو پەسەندکردنی سەرۆك کۆمار لەماوەی حەوت ڕۆژدا.

چوارەم: نابێت هیچ هەموارکردنێك لەو مادانەی دەستووردا ئەنجام بدرێت کە دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی ئەو دەسەڵاتانەی هەرێمەکان کە ناکەونە سنووری دەسەڵاتە تایبەتەکانی حکومەتی فیدرالیەوە تەنیا بە ڕەزامەندی دەسەڵاتی یاسادانانی هەرێمی پەیوەندیدارو ڕەزامەندی زۆرینەی دانیشتوانی لە ڕێگای ڕاپرسی گشتیەوە.

پێنجەم:

أ—هەموارکردنەکە بە پەسەندکراو دادەنرێت لەلایەن سەرۆك کۆمارەوە پاش تێپەڕبوونی ئەو ماوەیەی لە بڕگەی (دووەم)و (سێیەم) ی ئەم مادەیە ئاماژەی پێکراوە لەکاتی پەسەند نەکردنیدا.

ب—هەموارکردنەکە لە بەرواری بڵاوکردنەوەیەوە لە ڕۆژنامەی فەرمیدا کاری پێدەکرێت.

مادەی(123)

سەرۆك کۆمارو سەرۆك وەزیران و وەزیرەکان و سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران و دوو جێگرەکەی‌و ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران و ئەندامانی دەسەڵاتی دادوەری‌و خاوەن پلە تایبەتەکان بۆیان نیە دەسەڵاتی خۆیان بەکاربهێنن بۆ کڕین یان بەکرێگرتنی هیچ موڵکێکی دەوڵەت یان موڵکی خۆیانی پێ بفرۆشن یان بەکرێ بیدەنێ وەیان بیگۆڕنەوە یان گرێبەستێك لەگەڵ دەوڵەتدا ئەنجام بدەن بەناوی پابەندبوونی پێشتر یان هێنانی کەلوپەل یان بەڵێندەر.

مادەی (124)

یاساو حوکمە دادوەریەکان بەناوی گەلەوە دەردەکرێن.

مادەی (125)

یاساکان لە ڕۆژنامەی فەرمیدا بڵاودەکرێنەوەو لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەیانەوە کاریان پێدەکرێت ئەگەر دەقێك نەبێت پێچەوانەی ئەمە بێت.

مادەی (126)

یاسا کارپێکراوەکان کاریان پێدەکرێت ئەگەر هەڵنەوەشێنرابێتنەوە یان هەموار نەکرابن بەگوێرەی حوکمەکانی ئەم دەستوورە.

مادەی (127)

ئەو ڕاپرسیانەی لەم دەستوورەدا هاتوون بە زۆرینەی سادەی دەنگدەران وەردەگیرێت ئەگەر دەقێك نەبێت پێچەوانەی ئەمە بێت.

بەشی دووەم

حوکمە ئینتیقالیەکان

مادەی(128)

یەکەم: دەوڵەت چاودێری بەندکراوە سیاسیەکان و زیانلێکەوتوانی کردە دڕندانەکانی ڕژێمی دیکتاتۆری پێشوو دەگرێتە ئەستۆ.

دووەم: دەوڵەت قەرەبووی خانەوادەی شەهیدان و بریندارەکانی کردە تیرۆریستیەکان دەکاتەوە.

سێیەم: ناوەڕۆکی بەندی یەکەم و دووەمی ئەم مادەیە بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (129)

ئەنجومەنی نوێنەران لە دانیشتنی یەکەمی خۆیدا پشت بە پێڕەوی ناوخۆی کۆمەڵەی نیشتمانیی عێراق دەبەستێت تا ئەو کاتەی پێڕەوێك بۆ خۆی بڕیار دەدات.

مادەی (130)

دادگای تاوانی باڵای عێراق وەك دەستەیەکی دادوەری سەربەخۆ بەردەوام دەبێت لەسەر ئەنجامدانی کارەکانی بۆ چاوخشاندنەوە بە تاوانەکانی ڕژێمی دیکتاتۆری پێشووو سەرانی، ئەنجومەنی نوێنەران مافی هەڵوەشاندنەوەی دادگای ناوبراوی هەیە بە یاسا پاش تەواوکردنی کارەکانی.

مادەی(131)

یەکەم: دەستەی باڵای ڕیشەکێشکردنی بەعس وەك دەستەیەکی سەربەخۆ بەردەوام دەبێت لەسەر ئەنجامدانی کارەکانی بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەلآتی دادوەریو دەزگاکانی ڕاپەڕاندن لەچوارچێوەی چەند یاسایەکی دیاریکراو بۆ کارەکانیو پەیوەست دەبێت بە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.

دووەم: ئەنجومەنی نوێنەران مافی هەڵوەشاندنەوەی ئەم دەستەیەی هەیە پاش تەواوکردنی ئەرکەکانی بەزۆرینەی ڕەها.

سێیەم: هەرکەسێك خۆی بپاڵێوێت بۆ پۆستی سەرۆك کۆمارو سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران و سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی فیدرالیو پۆستە هاوشێوەکانیان لە هەرێمەکانداو ئەندامانی دەستە دادوەریەکان و ئەو پۆستانەی تر کە ڕیشەکێشکردنی بەعس بەگوێرەی یاسا دەیانگرێتەوە، نابێت یاسای ڕیشەکێشکردنی بەعس بیانگرێتەوە.

چوارەم: کارکردن بەو مەرجانەی لە برگەی سێیەمی ئەم مادەیەدا هاتووە بەردەوام دەبێت ئەگەر بە یاسا هەڵنەوەشێنرێتەوە.

مادەی (132)

یەکەم: دەستەی داواکاری موڵکداریێتی وەك دەستەیەکی سەربەخۆ بەردەوام دەبێت لەسەر ئەنجامدانی کارەکانی بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەلآتی دادوەریو دەزگاکانی ڕاپەڕاندناو لەچوارچێوەی چەند یاسایەکی دیاریکراو بۆ کارەکانیو پەیوەست دەبێت بە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.

دووەم: ئەنجومەنی نوێنەران مافی هەڵوەشاندنەوەی ئەم دەستەیەی هەیە بە زۆرینەی دەنگی (2/3)ی ئەندامانی.

مادەی (133)

کارکردن بە حوکمی ئەو مادانەی تایبەتن بە ئەنجومەنی فیدرالیەوە لەهەر شوێنێك لەم دەستوورەدا ئاماژەی بۆ کرابێت دوادەخرێت تا کاتی دەرچوونی بڕیارێك لە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە بە زۆرینەی دەنگی (2/3)ی ئەندامانی لە خولی دووەمی هەڵبژاردنی خۆیدا کە پاش کارابوونی ئەم دەستوورە دەیبەستێت.

مادەی (134)

یەکەم: دەستەواژەی (ئەنجومەنی سەرۆکایەتی) جێگای دەستەواژەی (سەرۆك کۆمار) دەگرێتەوە لە هەر شوێنێك لەم دەستوورەدا ئاماژەی بۆ کرابێت و خولێك پاش کارابوونی ئەم دەستوورە کار بە حوکمەکانی تایبەت بە سەرۆك کۆمار دەکرێت.

دووەم:

أ–ئەنجومەنی نوێنەران سەرۆکی وڵات و دوو جێگرەکەی هەڵدەبژێرێت و هەموویان پێکەوە ئەنجومەنێك پێکدەهێنن پێی دەوترێت (ئەنجومەنی سەرۆکایەتی) کە بە یەك لیست و بە زۆرینەی دەنگی (2/3)ی ئەندامان هەڵدەبژێردرێن.

ب–حوکمەکانی لەسەرکارلادانی سەرۆك کۆمار کە لەم دەستوورەدا هاتوون بەسەر سەرۆك و ئەندامانی دەستەی سەرۆکایەتیدا پیادە دەکرێن.

ج–ئەنجومەنی نوێنەران مافی لەسەرکارلادانی هەریەکە لە ئەندامانی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی هەیە بە سێ چارەکی دەنگی ئەندامانی بەهۆی لەئاست نەبوون یان ناپاکیەوە.

د–لەکاتی چۆڵبوونی هەر پۆستێکی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی، ئەنجومەنی نوێنەران بەزۆرینەی (2/3)ی دەنگی ئەندامانی کەسێکی تر بۆ شوێنەکەی هەڵدەبژێرێت.

سێیەم:مەرجەکانی ئەندامێتی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی هەمان مەرجەکانی ئەندامێتیە لە ئەنجومەنی نوێنەراندا بەمەرجێك:

أ–تەمەنی 40 ساڵی تەواو کردبێت.

ب–ناوو شۆرەتی باش بێت و دەستپاك و دامەزراو بێت.

ج–دە ساڵ پێش ڕووخانی، حزبی بەعسی هەڵوەشاوەی بەجێهێشتبێت ئەگەر ئەندام بووبێت تیایدا.

د–نابێت بەشداری کردبێت لە سەرکوتکردنەوەی ڕاپەڕینی ساڵی 1991 و ئەنفال و هیچ تاوانێکی دەرهەق بە گەلی عێراق ئەنجام نەدابێت.

چوارەم: ئەنجومەنی سەرۆکایەتی بە کۆی دەنگ بڕیارەکانی دەردەکات، هەر ئەندامێکیش دەتوانێت یەکێك لە دوو ئەندامەکەی دی لە جێی خۆی دابنێت.

پێنجەم:

أ–ئەو یاساو بڕیارانەی ئەنجومەنی نوێنەران دەیاندات ڕەوانەی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی دەکرێت بەمەبەستی ڕەزامەندی دەربڕین لەسەریان بە کۆی دەنگ و دەرکردنی لەماوەی دە ڕۆژ لەبەرواری گەیشتنی جگە لەوانەی لە مادەی (114)و (115) ئاماژەیان پێکراوەو پەیوەندیان بە پێکهێنانی هەرێمەکانەوە هەیە.

ب–ئەگەر ئەنجومەنی سەرۆکایەتی ڕەزامەندی نیشان نەدا، یاسا و بڕیارەکان دەگەڕێنەوە بۆ ئەنجومەنی نوێنەران بۆ دووبارە چاوپیاخشاندنەوەیان لەو بوارانەوە کە ناڕەزایی لەسەرە و دەنگدان لەسەری بە زۆرینەیە، وە جارێکی دیکە ڕەوانەی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی دەکرێتەوە بۆ نیشاندانی ڕەزامەندی لەسەری.
ج–ئەگەر ئەنجومەنی سەرۆکایەتی ڕازی نەبوو لەسەر بڕیار و یاساکان بۆ جاری دووەم لەماوەی دە ڕۆژدا لە بەرواری گەیشتنیان، جارێکی تر دەگەڕێنرێنەوە بۆ ئەنجومەنی نوێنەران. لەم کاتەدا ئەنجومەنی نوێنەران مافی ئەوەی هەیە بە زۆرینەی (3/5)ی دەنگی ئەندامەکانی بڕیاری لێبدات، کە ئیتر ناتوانرێ ناڕەزایی لەسەر دەرببڕدرێت و بە پەسەندکراو دادەنرێت.
شەشەم:

ئەنجومەنی سەرۆکایەتی ئەو دەسەڵاتانەی سەرۆك کۆماری هەیە کە لەم دەستوردا ئاماژەیان پێکراوە.

مادەی (135)

سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران لە خوولی هەڵبژاردنی یەکەمدا دوو جێگری دەبێت.

مادەی (136)

یەکەم: دەسەڵاتی ڕاپەڕاندن هەنگاوی پێویست دەنێت بۆ تەواوکردنی جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی مادەی (58) لە یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوە بە هەموو بڕگەکانیەوە.
دووەم: ئەو بەرپرسیاریەتیەی لەسەر شانی دەسەڵاتی ڕاپەڕاندنە لە حکومەتی ئینتیقالیدا کە لە مادەی (58) لە یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوەدا ئاماژەی پێکراوە، بەردەوام دەبێت و دەکەوێتە ئەستۆی دەسەڵاتی ڕاپەڕاندنی هەڵبژێردراو بەگوێرەی ئەم دەستوورە بۆ ئەوەی بە تەواوی جێبەجێ بکرێت (ئاساییکردنەوە، سەرژمێری، لە کۆتاییدا ئەنجامدانی ڕاپرسی لە کەرکوك و ناوچەکانی تر کە ناکۆکیان لەسەرە بۆ دیاریکردنی ویستی هاوڵاتیان) لە ماوەیەکی دیاریکراودا کە لە 2007/12/31 تێپەڕ نەکات.

مادەی (137)

کارکردن بەو یاسایانەی کە لە هەرێمی کوردستان لەساڵی 1992 ەوە دەرکراوە بەردەوام دەبێت، بەهەمان شێوە ئەو بڕیارانەش کارپێکراون کە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دراون – لەوانەش بڕیارەکانی دادگا و گرێبەستەکان –ئەگەر هەموار نەکرابن یان هەڵنەوەشابنەوە بە پێی بڕیارەکانی هەرێمی کوردستان لەلایەنی پەیوەندیدارەوە، بە مەرجێك پێچەوانەی دەستوور نەبێت.

مادەی (138)

یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوە و پاشکۆکەی هەڵدەوەشێنەوە لەپاش پێکهێنانی حکومەتی نوێ جگە لە بڕگەی (ا) ی مادەی (53) و مادەی(58).

مادەی (139)

ئەم دەستورە دوای ئەوەی گەل ڕەزامەندی لەسەر نیشان دەدات لە ڕاپرسی گشتیداو بلاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمیو هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەران بە پێی دەستورەکە، کاری پێدەکرێت.